АДОЛАТ ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН!

ИНСОН ва ҚОНУН

2002 йил 2 ИЮЛ сешанба № 26 (282)

Сотувда эркин нархда

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

To`rtinchi hokimiyat

МУНОСИБ ҲАЁТ ШАРТИ

Ўтган ҳафтада матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимларининг касб байрами куни муносабати билан Президентимиз Ислом Каримов табрик мактуби йўллади. Мазкур табрик нафақат журналистларни, балки кенг жамоатчиликни тўлқинлантириб юборди. Чунки мазкур табрик хатида матбуот ва оммавий ахборот воситаларининг бугунги аҳволи, ютуқ ва камчиликлари теран таҳлил этилиши баробарида бу борада келгусида амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар аниқ белгилаб берилди.

Илмий тилда демократия деб аталаётган муносиб ҳаёт кечириш тарзи ҳақида узоқ вақт гапириш мумкин. Бу ўринда биз унинг биргина жиҳати ҳақида мулоҳаза юритишни маъқул топдик. Гап шундаки, демократия ҳақида фикр юритилганда, албатта, матбуот тилга олинади. Бунинг боиси бор. Чунки сўз эркинлиги — демократиянинг асосий шартларидан бири. Шу боис демократик жамиятда бу масала ҳамиша диққат-эътиборда бўлади. Бу гапларни таъкидлашдан мурод шуки, мамлакатимиз мустақилликни қўлга киритгач, демократик жамият қуриш йўлини танлади. Ҳозирги кунда бу йўлда дадил қадамлар билан илгариламоқдамиз. Табиийки, ҳали оёғимизга кишан бўлиб турган эскича ҳаракатлардан халос бўлганимиз йўқ. Олдимизда эса халқимизнинг муносиб ҳаёт кечиришини таъминлашдек ғоят қийин ва масъулиятли вазифа кўндаланг турибди. Хўш, бу вазифани қандай қилиб уддалаш мумкин? Бу савол кўпчиликни қизиқтириш шубҳасиз. Зеро, жамият ҳаётининг барча соҳаларини демократлаштириш ҳамда мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин эгаллаши халқимизнинг бугуни ва келажагига дахлдор масалалардир. Таъкидлаш жоизки, бунга эришиш ҳали жуда кўп ишларни амалга оширишимиз лозим. Шуларнинг ичида жамиятда матбуот ўзининг ҳақиқий ўрнини топиши алоҳида аҳамият касб этади.

Мамлакатимиз раҳбари айтиб ўтганидек, ҳозирги матбуот, радио ва телевидениеда кўпроқ ижобий ютуқлар ўз аксини топмоқда. Бу эса қайсидир маънода жамиятда фикр турғунлигини вужудга келтириши мумкин. Сиртдан қараганда, ҳамма бир хилда тафаккур қилаяпти ва ишлаяпти қабилидаги таассуротлар туғилаётгани ҳам бор гап. Шулардан келиб чиқиб, Президентимиз мазкур нохуш ҳолатни зудлик билан бартараф этиш фурсати етди деган фикрни айтди. Зеро, онг ва тафаккури ўсиб, ҳуқуқий маданияти шаклланиб бораётган жамиятда бундай ҳолат бўлиши мумкин эмас. Жамиятни хилма-хил қарашлар, турфа манфаатлар тараққий эттиради. Жамият муттасил ўзгаришда бўлгани боис одамлардан ижодкорликни талаб қилади. Ижодкорлик эса яратувчанлик демакдир. У ҳеч қачон турғунликни ёқтирмайди. Шу сабабли ютуқларларни айтиш билан бирга мавжуд камчилик ва нуқсонларни тузатиш жоиз. Чунки ютуқ мақталгани билан у кўпайиб қолмайди, танқид тузатилганда эса яна бир ютуқ қўлга киритилади. Жамиятимиз ҳозирда шундай яшашга тараддуд кўрмоқда. Бошқача айтганда, ҳамма нарсани ўз оти билан аташ фурсати етди. Буни шахсан мамлакат раҳбари илгари сурмоқда. Эътиборли жиҳати шундаки, мамлакат сиёсати фикр эркинлигини зарурат сифатида жамият кун тартибига қўяётир. Бу эса журналистларга билдирилган ишонч ва масъулиятдан далолат.

Халқимизнинг тафаккури ва сиёсий савияси, маданияти тобора ўсиб, жамиятимизда соғлом қарашлар мустаҳкамланиб бораётган ҳозирги шароитда, одамларимиз қанча-қанча машаққатли синовларни, суронли кунларни бошидан ўтказиб, оқни — оқ, қорани — қора деб ажратиш учун етарли тажрибага эга бўлган бир пайтда, ҳеч шубҳа йўқки, ҳаётимизда мавжуд бўлган бошқа фикр ва қарашларни ҳам матбуотимиз саҳифаларида, телевидение экранларида, эфир тўлқинларида акс эттириш ва улардан тегишли хулоса чиқариш вақти келди, деб айтсак, айни муддао бўлади.

Ислом КАРИМОВ

Хулоса сифатида айтадиган бўлсак, мамлакатимиз раҳбарининг сўз эркинлиги борасидаги фикрлари жамиятимиз ҳаётидаги энг муҳим ижтимоий-сиёсий ва маънавий-маърифий ҳодисалардан бири бўлди. Шу маънода уни ўзига хос дастуриламал аҳамият касб этди, десак, асло муболаға эмас. У ҳар фуқаро, айниқса, журналистлар олдига масъулиятли вазифалар юклайди. Бу вазифаларни ҳал этиш эзгу мақсадларнинг рўёбга чиқиши ва фаровон ҳаёт кечириш демакдир.

Холли НОРБОЙ

Тоғлар виқори

Пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек номидаги истироҳат боғида 27 июн — Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари байрамига бағишланган тадбир бўлиб ўтди. Ушбу тантана муносабати билан Президент Ислом Каримов матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимларига табрик мактуби йўллади.

* * *

Тошкентда "Марказий Осиёда гиёҳвандлик муаммолари: вазиятни баҳолаш ва тегишли чора-тадбирлар" мавзусидаги уч кунлик минтақавий семинар ўз ишини якунлади.

* * *

Бозор кўникмаларини ривожлантириш марказида Ўзбекистон Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси томонидан ташкил этилган «Кичик ва ўрта бизнесни қўллаб-қувватлаш самарадорлигини ошириш муаммолари» мавзусида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди.

* * *

Тошкент Давлат Аграр Университетида "Нодавлат, нотижорат ташкилотлар ва жамият" мавзуида ўқув-семинар бўлди.

* * *

Ўзбекистон Бадиий Академияси марказий кўргазмалар залида Ҳиндистонда бўлиб ўтган "Шанкар-2001" халқаро болалар расмлари кўргазмаси ғолибларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

* * *

"Ўзкўргазмасавдо" кўргазмалар залида "FAYZ" холдинг компаниясининг "Ўзфайзмебель-2002" кўргазмаси очилди.

* * *

Пойтахтимиздаги "Боғи Эрам" истироҳат боғида "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳомийлигидаги Болалар ташкилотининг "Камолот-2002" оромгоҳлараро фестивали бўлиб ўтди.

ҚАШҚАДАРЁ

Adliya tizimi

Бугунги кунда вилоятда хўжалик юритувчи субъект ҳисобланадиган 17393 та корхона ва хўжалик фаолият кўрсатиб келмоқда. Шундан 405 та корхонада тузилган шартнома адлия бошқармасининг туманларга бириктирилган ходимлари билан биргаликда кўриб чиқилди. Жумладан, мавжуд 172 та ширкат хўжалигидан 63 таси, 4600 та фермер хўжалигидан 118 таси, 264 та деҳқон хўжалигидан 49 таси, 8246 нафар ижарачидан 2103 нафари, 28090 нафар оила пудратчиларидан 124 нафари ва 12407 та бошқа хўжалик юритувчи субъектлардан 1545 тасида тузилган шартномалар кўриб чиқилди.

Хўжалик юритувчи субъектлар ўртасида тузилган 682534530 сўмлик 1941 та контрактация шартномаларидан 8909865 сўмлик 193 та шартнома, 155417951 сўмлик 36336 та ички пудрат шартномаларидан 315661400 сўмлик 256 та шартнома адлия бошқармаси ходимлари ёрдамида тузилди.

Ўтказилган текширишлар давомида 1 миллион 13 минг сўмлик 2 та нотўғри тузилган шартнома аниқланиб, қайта туздирилди.

Муддатида бажарилмаганлиги ҳамда шартнома талаблари бузилганлиги учун 42 та тақдимнома киритилди. Шундан оила пудратчилари манфаатини кўзлаб, 196416 сўмлик 2 та тақдимнома киритилган. 1 та хўжалик юритувчи субъект манфаатини кўзлаб киритилган талабнома бўйича 19 миллион 700 минг сўм ундириб берилди.

Tahlil ko`zgusi

ТАДБИРКОР ВА ТАРАҚҚИЁТ

УЧИНЧИ МАЪЛУМОТ

Газетамизнинг ўтган сонларида Адлия вазирлиги ташаббуси билан мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган тадбиркорлар ўртасида сўров ўтказилгани ҳақида хабар бериб, ундан намуналар эълон қилган эдик.

Бу мавзуни давом эттириб, қуйида Андижон вилоятида фаолият кўрсатаётган 1463 нафар тадбиркор ўртасида ўтказилган сўров натижаларини эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз.

Шуни айтиш керакки, сўровга иштирок этган тадбиркорларнинг 400 нафари (27,3%) якка тартибдаги тадбиркорлар, 152 нафари (10,3%) микрофирма, 514 нафари (35,1%) кичик корхона, 96 нафари (6,5%) ўрта бизнес субъекти, 241 нафари (16,4%) фермер хўжалиги ва 60 нафари (4,1%) бошқа шаклдаги тадбиркорлик субъектлари аъзолари ташкил этди.

Тадбиркорларнинг билдиришича, уларнинг 1225 нафари давлат рўйхатидан белгиланган муддатда ўтказилмаган. Жумладан, уларнинг 273 нафари – 1 ой, 160 нафари – 2 ой, 96 нафари-3 ой, 320 нафари- 6 ой, 48 нафари – 1 йил ва 31 нафари 1 йилдан ошиқроқ муддатда давлат рўйхатидан ўтказилган.

Шунингдек, сўров мобайнида тадбиркорлардан қонун ҳужжатларида назарда тутилмаган ортиқча хужжатлар талаб қилингани аниқланди. Жумладан, сўровда қатнашган тадбиркорларнинг 540 нафаридан давлат рўйхатидан ўтказиш, 430 нафаридан ҳисобот топшириш, 490 нафаридан лицензия (рухсатнома) олиш, 392 нафаридан ер ажратиш ва 383 нафаридан кредит бериш жараёнида ортиқча ҳужжатлар талаб қилинган.

Маҳаллий, давлат идоралари томонидан турли хил фонд ва тадбирларга, тадбиркорларнинг маблағлари мажбурий равишда жалб қилиш ҳолатлари ҳам учраб турибди.

Хусусан, сўровда иштирок этган 93 нафар тадбиркор пул маблағлари юқорида қайд этилган тадбирларга ўзларининг розилигисиз ишлатилганини маълум қилди.

Бундан ташқари ўтказилган сўров натижалари тегишли идоралар томонидан тадбиркорлик субъектларидан ҳисоботларни қабул қилишда белгиланган муддатларга риоя қилинмаётганлигини ҳам кўрсатмоқда. Жумладан, сўралганларнинг 323 нафари 2 кун, 366 нафари 3-5 кун, 241 нафари 5-10 кун ва 40 нафари 10 кундан кўп муддатда ҳисобот топшириш учун вақт сарфлаганини билдирган.

Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини текшириш амалдаги қонун ҳужжатлари билан қатъий тартибга солинганига қарамай назорат ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар томонидан тадбиркорлик субъектлар фаолияти ноқонуний равишда текширилган. Ўтказилган сўров давомида бундай ноқонуний текширишлар 213 марта хокимият, 223 марта солиқ, 258 нафари давлат санитария эпидемология, 297 марта ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва 187 марта эса ёнғинга қарши кураш идоралари томонидан ўтказилганлиги аниқланди.

Ҳолбуки, текширишлар бир йилда бир марта ўтказилиши белгилаб қўйилганига қарамай, айрим идоралар тартибга риоя этмаган. Масалан, сўралган тадбиркорларнинг 427 нафари бир йилда икки марта, 328 нафари 3-5 марта, 62 нафари 6-10 марта ва 30 нафари бир йилда 10 мартадан кўп текширилганини таъкидлашган. Шунингдек, 575 та ҳолатда текширувчилар текшириш ўтказиш ҳуқуқини берувчи ҳужжатларини тадбиркорларга танишиш учун тақдим этмаган.

Энг ёмони, тадбиркорлик субъектларини текширишга келган назорат қилувчи идоралар ходимларига **"Текширишларни рўйхатга олиш Китоби"** тўлдириш учун тақдим этилганда, улар 615 ҳолатда текшириш ўтказмай қайтиб кетишган.

Албатта, тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиши лозим бўлган назорат ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ходимларининг ўзи бузаётгани, айниқса, ачинарли ҳолдир, Масалан, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ходимлари томонидан 509 та ҳолатда жиноят иши қўзғатилмаган бўлса-да, тадбиркорлар фаолияти текширилган. Шунингдек, сўровда иштирок этган тадбиркорларнинг 531 нафари, тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ бўлган масалалар бўйича ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат идораларининг мансабдар шахслари томонидан хизмат хоналарига чақирилганини айтишган.

Шунингдек, сўровда иштирок этган тадбиркорларнинг 507 нафари норасмий шахслар томонидан ўзларининг фаолияти тўхтатиб қўйиш билан қўрқитиш ёки бошқа шаклларда таазийқ ўтказиш ҳолатлари мавжудлигини таъкидлашган.

Жумладан, сўровда қатнашган тадбиркорларнинг 200 нафари рўйхатдан ўтишда, 166 нафари лицензия (рухсатнома) олиш, 91 нафари ҳисобот топшириш, 138 нафари қонунда белгиланган имтиёздан фойдаланиш, 99 нафари бозорларда савдо жойи олиш, 165 нафари кредит олиш, 94 нафари хом ошёга рухсат олиш, 118 нафари солиқ идоралари текширганда, 263 нафари ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралари текширганда, 170 нафари давлат санитария идоралари текширганда, 66 нафари энергоназорат идоралари текширганда, 51 нафари газ тармоғи улаш, 70 нафари муҳр тайёрлашга рухсат олиш, 70 нафари хусусийлаштиришда, 89 нафари божхона идораларида ҳужжатларни расмийлаштириш ва 247 нафари бошқа ҳолларда таъмагирликка дуч келганини қайд этишган.

Яна шуни айтиш жоизки, Адлия вазирлиги ишчи гуруҳи томонидан 2002 йилни апрел ойида Андижон вилоятида тадбиркорлар ва хусусий мулк эгаларининг ҳуқуқ ҳамда қонуний манфаатларига риоя этилиши ва тадбиркорликни ривожлантиришга доир қонун ҳужжатларининг бажарилиш ҳолати ўрганилиб чиқилганда, тадбиркорлик субъектлари ўртасида ўтказилган сўровда қайд этилган салбий ҳолатларнинг аксарияти ўз исботини топди. Жумладан, **"Фермер хўжалиги тўғрисида"**ги Қонунининг 29 моддасига кўра, фермер Хўжаликлари фаолиятини мувофиқлаштириб бориш, уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш Ўзбекистон Деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси ҳамда Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси ҳамда уларнинг жойлардаги худудий бўлимлари томонидан амалга оширилиши белгиланган.

(Давоми иккинчи бетда.)

"ИНСОН ва ҚОНУН"га

ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

Хатирчи туман прокуратураси томонидан газетанинг 2002 йил 28 май сонида чоп этилган "Ерсиз фермер" сарлавҳали мақола юзасидан текшириш ўтказилди.

Аниқланшича, 2000 йил 14-февралида "Олтинсой" ширкат хўжалиги қарори билан "Феруза-2000" фермер хўжалигига 50 гектар ер ажратилиб, 2000 йил 29 апрелда туман ҳокимлиги томонидан тасдиқланган.

2001 йил 2 май куни "Олтинсой" ширкат хўжалигида "Қишлоқ хўжалик кооперативи (Ширкат хўжалиги) тўғрисида"ги қонун ижроси юзасидан умумий назорат тартибида текшириш ўтказилган. Ўтказилган текширишда ушбу фермер хўжалигига ер ажратишда қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйилганлиги аниқланди. Яъни қонуннинг 11-моддаси 1-қисми 9-хатбошида "фуқароларга фермер ва деҳқон хўжалиги юритиш учун ер участкалари ажратиш масалалари бўйича қарор қабул қилиш мутлоқ умумий мажлис ваколатига киришлиги белгилаб қўйилган. Аммо "Феруза-2000" фермер хўжалигига ер майдони ажратиш вакиллар йиғилиши тарзида расмийлаштирилиб, қарорда ширкат хўжалиги ер майдонининг контури ҳам кўрсатилмаган. Шу билан бирга ширкат хўжалиги аъзолари сони 500 нафардан кўп бўлган тақдирда умумий йиғилиш ваколатига кирадиган масалалар вакиллар йиғилишида кўриб чиқилиши лозим. "Олтинсой" ширкат хўжалиги аъзолари эса 206 нафарни ташкил қилади. Шунинг учун туман прокурорининг 2001 йил 2 майдаги протестига асосан "Олтинсой" ширкат хўжалиги вакиллар йиғилиши ва туман ҳокимининг қарорлари ноқонунийлиги сабабли бекор қилинган.

"Олтинсой" ширкат хўжалигининг 2002 йил 31 январ кунги умумий йиғилишида "Феруза-2000" фермер хўжалигига ширкат хўжалигининг 745-контуридан 50 гектар лалми ер ажратиш тўғрисида қарор қабул қилинган бўлса-да, фермер хўжалиги раиси ушбу ер майдонини олмаган.

Бу тўғрида фермер хўжалиги раиси У. Мингбоев билан суҳбат ўтказилганда, у айнан 2000 йил 14 февралдаги вакиллар йиғилиши қарори билан 15 гектар сувли ва 35 гектар лалми ер майдонини ажратиб беришни талаб қилди.

Бундан ташқари 2002 йилнинг 13 май куни Хўжалик судида даъвогар — адлия бошқармасининг "Феруза-2002" фермер хўжалиги фойдасига жавобгар — "Олтинсой" ширкат хўжалигидан 1257800 сўм ундириш ва ижарага берилган 50 гектар ер участкасини "Феруза-2000" фермер хўжалиги ихтиёрида қолдириш тўғрисидаги даъво аризаси кўриб чиқилиб, даъво талаби қисман қаноатлантирилди. Яъни "Олтинсой" ширкат хўжалигидан "Феруза-2000" фермер хўжалиги фойдасига 1057000 сўм бой берилган фойда ҳамда регресс тартибида ширкат хўжалиги бошқаруви раиси Т. Тожимуродовдан унинг ўртача иш ҳақи бўлган 14847 сўм "Олтинсой" ширкат хўжалиги фойдасига ундириш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқарилди.

С. САМАДОВ,
Хатирчи туман прокурори

Qonun dastagi

МАСЪУЛИЯТ ҲИССИ

У ҲАР БИРИМИЗДАН ФИДОЙИЛИК ВА ТАШАББУСКОРЛИКНИ ТАЛАБ ЭТАДИ

I. ТАҚДИМНОМА ТАНҚИД ЭМАС

Янгилик билан эскиликнинг ўрин алмашиши ҳеч қайси замонда осон кечмаган. Айтайлик, кечаги шўро замонида одамлар онгига мажбуран сингдирилган кўникма, тушунча ва тасаввурлардан холос бўлиш, аниқроқ айтганда, янгиликни тўла-тўкис қабул қилиш бугун осон кечаётгани йўқ. Аслини сўрасангиз, ҳаётдаги кўпгина муаммоларни ана шундай эскича қараш келтириб чиқараётгани ҳам сир эмас. Албатта, бундай камчилик ва муаммоларга қарши курашишнинг йўли кўп. Шуларнинг ичида энг асосийси қонун кучи воситасида курашишдир.

Қуйида ана шу хусусида фикр-мулоҳаза юритамиз. Самарқанд вилоят адлия бошқармаси кичик ва ўрта тадбиркорлик субъектлари бўйича шу йилнинг ўтган ярим йилида туман ҳокимликлари, корхона, ташкилот раҳбарлари номига 55 та тақдимнома киритди. Бу табиийки, кичкина кўрсаткич эмас. Шу билан бирга у вилоятда тадбиркорлик фаолиятига нисбатан фуқаролар ўртасида қизиқишнинг ортганлиги, энг муҳими, фуқаролар ўз ҳуқуқ ва манфаатларини қонун асосида ҳимоя қилиш ишончи ортганлигини англатади.

Маълумки, адлия бошқармалари амалдаги қонун талабларига қатъий риоя қилиш, қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш ёки ноқонуний қабул қилинган қарорларни бекор қилиш сингари масалалар юзасидан ҳокимлик, ташкилот ва корхоналар раҳбарлари номига тақдимнома киритиш ваколатига эга. Энг аввало шуни таъкидлаш керакки, тақдимнома танқид эмас, балки у моҳиязътибори билан йўл қўйилган қонун бузилиш ҳолларини тузатишга хизмат қиладиган йўлланма, иш режасидир. Тақдимномада бажарилиши лозим бўлган ишлар етук ҳуқуқшунослар томонидан амалдаги қонунлар ва меъёрий ҳуқуқий манбалар асосида кўрсатилиб берилади. Унда ҳеч бир ғараз ёки бошқа мақсад кўзда тутилмайди. Шу боис тақдимномага амал қилган раҳбар ўз ишида ўзгариш ясайди. Буни тўғри тушунган туманлар ҳокимлари, корхона ва ташкилот раҳбарлари тақдимнома талабларини вақтида бажариб, йўл қўйилган хатоликларга барҳам бераётгани тўғрисида кўплаб ҳаётий мисолларни келтириш мумкин. Тақдимнома ижроси таъминланиши билан тадбиркор ёки фуқаронинг қонуни талаби амалга ошади. Бошқача айтганда, тақдимномалар ижросини таъминлаш умум мақсадга хизмат қиладиган хайрли тадбирлардан биридир, десак тўғри бўлади.

Бироқ тақдимнома моҳиятини мутлақо нотўғри тушунадиган, унинг ижросига нописанд қарайдиган раҳбарлар ҳам ҳаётда учрайди. Бундай лоқайд, эътиборсиз муносабат муаммоларни янада урчиши, фуқароларнинг сарсон-саргардон бўлишига олиб келади. Бу ҳолни Оқдарё тумани мутасаддиларнинг атти-ҳаракатида ҳам кўриш мумкин.

II. ЯМОҚЧИНИНГ ИШИНИ СУВОҚЧИ БИЛМАЙДИ

Қадимдан қолган мақол бу. Ва унинг замирида ҳаётий ҳақиқат мужассам. Шунинг учун ҳам бу мақол асрлар бўйи яшаб келаётир. Таёқнинг икки томони бор деганларидек, сувоқчининг ишига ҳам ямоқчи ярамайди. Лекин Оқдарё тумани ҳокимиятидаги баъзи мутасаддилар ямоқчининг ҳам, сувоқчини ҳам ишини биламиз қабилида иш тутиши кишини таажжубга солади. Тадбиркорлик фаолиятига тўсиқ қўйиш бўйича агар антиқа "мусобақа" ташкил этилса, оқдарёлик мутасаддилар совринли ўринни эгаллашига шак-шубҳа йўқ.

— Ўтган ярим йилда вилоят туманлари ҳокимликлари орасида энг кўп бешта тақдимнома Оқдарё тумани ҳокимиятига киртилган эди, — деди вилоят адлия бошқармаси бош маслҳатчиси О. Элмуродов. — Биз туман мутасаддилари бундан тўғри хулоса чиқариб олишади, деб ўйлаган эдик. Аммо, тақдимномалар юзасидан келган жавобларни ўқиб, энсангиз қотади.

"Кумушкент" ширкат хўжалигида яшовчи Б. Бекназаровга 2001 йил 10 февралида хўжалик умумий йиғилишида "Боймурод ота Баҳодир" фермер хўжалиги ташкил этиш, 10 гектар ер ажратиш тўғрисида қарор қабул қилинганлиги ҳақида кўчирма беришади. Аммо ҳокимиятдагилар қарорни қалбаки дея қайтаришган. Эҳтимол, шундай бўлса, бордир. Аммо бунга тадбиркорлик йўлини танлаётган Б. Бекназаров айбдор эмас. Бунинг устига, хўжалик раҳбари А. Тошпўлатовнинг иши бундан аввалроқ адлия бошқармаси аралашувидан сўнг 2000 йил 1 декабрида ширкат хўжалиги вакиллар йиғилишида фермер хўжалиги ташкил этиш мақсадга мувофиқ топилганди. Аммо ҳокимиятдаги "билимдонлар" вакиллар йиғилиши қарори билан фермер хўжалиги ташкил этиш мумкин эмас, деган важни рўкач қилиб олишади. Лекин улар кўрсатган важ-корсон ҳеч қандай асосга эга эмасди. Энг аввало шуни айтиш керакки, "Кумушкент" ширкат хўжалиги аъзолари сони 538 та нафарни ташкил этади. Шундан келиб чиқиб, **"Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) тўғрисида"**ги Қонунининг 12-моддасига кўра, умуммажлис ваколатига кирадиган масалаларни вакиллар йиғилиши ҳал этиши мумкинлигига эътибор қаратадиган бўлсак, ҳокимиятдагиларнинг вакиллар қарорини қалбаки деб қайтариши саводсизликдан бошқа нарса эмас.

Шу билан бирга Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 15 июлдаги 300 сонли қарори билан тасдиқланган узоқ муддатга ижара бериш Тартибининг 16-бандида комиссия 15 кун муддатда ер участкаси бериш мақсадга мувофиқлиги ёки рад этилиши ҳақида ўз хулосасини бериши белгилаб қўйилган. Мазкур қарорининг 17-бандида эса ерларни ижарага бериш комиссияси 15 кунлик муддатда тақдим қилинган ҳужжатларни кўриб чиқиб қарор, қабул қилиши белгилаб қўйилган.

(Давоми иккинчи бетда)

Zamon savollari

КЎЗГУДАГИ АКСИНГИЗ ҚАНДАЙ?

ЁКИ БИР ТАҚДИМНОМА ТАҚДИРИ ХУСУСИДА

Сирдарё вилоят адлия бошқармасининг "Кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш" бўлимига 2001 йилда келиб тушган 148 та ёзма шикоят-ариза таҳлил қилинганда, улардан 28 таси Сирдарё туманидан эканлиги аён бўлди. Ушбу шикоят-аризалардан 12 таси бўйича судларга даъво аризалари киритилди, 13 таси бўйича масъул ходимлар маъмурий жавобгарликка тортилди.

Хўш, Сирдарё тумани шикоят-аризалар бўйича нега «юқори кўрсаткич»га эришаяпти? Бунинг сабаби нима билан изоҳланади?

Келинг, яхшиси шикоят-аризалар мазмуни билан танишайлик. Тумандаги "Малик" ширкат хўжалигининг "Янги ҳаёт" қишлоғида яшовчи Б. Эрдоев ва бошқа фуқаролар ёзган шикоят хатида баён қилинишича, фермер хўжалиги ташкил этишда ёрдам беришни сўраб ширкат хўжалиги раиси Д. Фозиловга ариза билан мурожаат қилинган. Бироқ Д. Фозилов ва хўжаликнинг бошқа раҳбарлари «марҳамати» билан «ўроқда йўқ, машоқда йўқ, хирмонда ҳозир» бўлган кишиларга, жумладан, раиснинг хўжаликда ишламаган акаси Г. Фозиловга 85 гектар, раис муовини Б. Мирзақуловнинг укаси Г. Мирзақуловга 78 гектар ер фермер хўжалиги учун ажратиб берилади. Бундан ташқари, хўжаликда режага киритилмаган 20 гектарга тарвуз, 6 гектарга пиёз экилган. Ушбу шикоят хати 2001 йил 21 июнда адлия бошқармасига келиб тушади ва мутахассислар томонидан ўрганиб чиқилади. Натижада 2001 йил 25 июнда вилоят прокурори номига Д. Фозиловга нисбатан қонуний чора кўриш юзасидан тақдимнома киритилди. Ушбу тақдимномага асосан вилоят прокуратураси Д. Фозиловнинг ҳаракатларида маъмурий ҳуқуқбузарлик мавжуд деб топади ва у **"Маъмурий жавобгарлик тўғрисида"**ги Кодекснинг 215-моддаси 1-қисми билан жавобгарликка тортилади.

Ёки бошқа бир мисолни олиб кўрайлик. "Малик" ширкат хўжалиги раиси Д. Фозилов "Бой ота" фермер хўжалигининг 20 гектар майдонини вақтинчалик фойдаланиб туриш учун олишини билдиради. Аммо кейинчалик нияти бузилиб, 2001 йил 2 феврал куни хўжаликнинг 11-сонли қарорини чиқариб, ушбу ерни "Мирзаобод" фермер хўжалигига ажратиб беради. Вилоят адлия бошқармаси 2001 йил 13 декабр куни "Малик" ширкат хўжалигининг 2000 йил 2 февралдаги 11-сонли қарорини тасдиқлаш тўғрисидаги қарорини бекор қилиш ҳамда етказилган моддий ва маънавий зарарни ундириш юзасидан Сирдарё туманлараро фуқаролик ишлари бўйича судига даъво аризаси киритади. Суд даъво аризасини кўриб чиқди ва уни тўлиқ қаноатлантирди.

Тумандаги "Шоликор" деҳқон-фермер хўжаликлари бирлашмаси раиси А. Боймешовга "Шаҳрихон" фермер хўжалиги раҳбари М. Охунова фермер хўжалигини кенгайтириш учун қўшимча ер ажратишни сўраб ариза билан мурожаат қилади. Лекин бу ариза қонунда белгиланган муддатда ҳал қилинмасдан эътиборсиз қолдирилган. Бунинг устига хўжаликнинг 1998 йил 22 октябрдаги 16-сонли қарорининг 2-бандида шоли экилиши кўрсатилган бўлса-да, Д. Боймешов қарорга зид равишда мазкур фермер хўжалиги ер майдонига 2002 йилда бошқа экин экишга мажбур қилган.

Тумандаги "Истиқлол", "Синдоробод" фермер хўжаликлари раҳбарлари ҳам фуқаролар М. Мелибоев, К. Раҳмонов, У. Тўқсоновлар томонидан берилган аризаларни ўз вақтида кўриб чиқмай, турли сарсонгарчиликларни келтириб чиқаришган.

Вилоят адлия бошқармаси томонидан "Шоликор" деҳқон-фермер хўжаликлари бирлашмаси раиси А. Боймешовнинг ноқонуний хатти-ҳаракатларига нисбатан чора кўриш учун 2001 йил 12 сентябрда туман ҳокимлигига тақдимнома киритган эди. Бироқ бу тақдимнома сомонга тушган игнадай изсиз кетди. 2002 йилнинг 12 февралида адлия бошқармаси Сирдарё тумани ҳокими А. Синдоров номига қонун бузилиш ҳолатларини бартараф этиш юзасидан яна тақдимнома киритди. Унда, жумладан, шундай дейилади:

— Ушбу тақдимномани тумандаги хўжалик юритувчи субъектлар раҳбарлари иштирокида муҳокама қилиб, келгусида бундай қонунбузилишларга йўл қўймаслик бўйича чора тадбирлар белгилашни;

— "Янги ҳаёт" ширкат хўжалиги раҳбари М. Аримшоев, "Малик" ширкат хўжалиги раҳбари Д. Фозилов, "Истиқлол" ширкат хўжалиги раҳбари Р. Яшманов, "Синдоробод" ширкат хўжалиги раҳбари С. Синдоров, "Шоликор" ширкат хўжалиги раҳбари А. Боймешовларга нисбатан интизомий жавобгарликка тортиш чораларини кўришингизни;

— тақдимнома юзасидан кўрилган чора-тадбирлар тўғрисида Сирдарё вилоят бошқармасига эслатмасиз 15 кунлик муддат давомида ёзма равишда маълумот беришингизни сўрайман.

Туман ҳокимининг биринчи ўринбосари Х. Раззоқов 2002 йил 6 март санаси билан имзоланган 02-05-150-сонли жавоб хатида шундай дейилади:

"Қонунбузилишларга йўл қўйганлиги учун "Янги ҳаёт" ширкат хўжалиги раҳбари М. Аримшоев, "Малик" ширкат хўжалиги раҳбари Д. Фозилов, "Истиқлол" ширкат хўжалиги раҳбари Р. Яшманов, "Синдоробод" ширкат хўжалиги раҳбари С. Синдоров ва "Шоликор" ширкат хўжалиги раҳбари А. Боймешовлар расман огоҳлантирилди ҳамда барча хўжалик раҳбарларига қонунбузилишларга йўл қўймаслик чора-тадбирларини кўриш вазифаси юклатилди".

Қойилмисиз! Агар силлиқ жавоб танлови ўтказилганда ғолибликка даъвогарлар ўртасида мазкур жавобдан ўтадигани топилмасди.

Ушбу жавобдан қаноатланмаган адлия бошқармаси 2002 йил 24 март куни Сирдарё туман ҳокими А.Синдоровга хат орқали мурожаат қилиб, адлия бошқармасининг тақдимномасига туман ҳокимлиги ходимлари ўта юзаки жавоб бериш билан чегараланишганини билдириб, қонунда "расман огоҳлантириш" интизомий жазо чораси йўқлигини эслатган, тақдимномани қонун доирасида кўриб чиқиб, қабул қилинган қарор ва йиғилиш баённомасини юборишни сўраганди.

Туман ҳокими А. Синдоров томонидан 2002 йил 30 апрелда имзоланган 01-05-316-сонли хатга, яхшиси, ўзингиз баҳо бера қолинг:

— Сизнинг 2002 йил 12 февралдаги 194-сонли "Қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш тўғрисида"ги тақдимномангиз туман ҳокимлиги томонидан чуқур таҳлил қилиниб, қонунбузарликка йўл қўйган раҳбар ва мутахассисларга нисбатан чора кўрилди. Жумладан, "Малик" ширкатлар уюшмаси раиси Д. Фозилов фермер хўжаликларига ер ажратиш, уларни ердан фойдаланишни назорат қилишда таниш-билишчилик каби ноқонуний ҳолатларга йўл қўйилгани учун келгусида бундай ҳолатларни такрорламаслик ҳақида огоҳлантирилди ва ҳайфсан берилди. "Шоликор" ширкат хўжалиги раҳбари А. Боймешов томонидан хўжаликда фаолият кўрсатаётган фермерларга қўшимча ер бериш тўғрисидаги мурожаатларига ўз вақтида жавоб бермаслик, фермер хўжалигига ер ажратишда адолатсизликка йўл қўйганлиги ҳамда ишдаги бошқа камчиликлари учун ўз вазифасидан озод қилинди.

Худди шунингдек, қонунбузилишларга йўл қўйганлиги учун "Янги ҳаёт", "Истиқлол", "Синдоробод" ширкат хўжаликлари раҳбарлари ҳам қаттиқ огоҳлантирилди".

Бунисига нима дейсиз? "Расман огоҳлантириш" бўлмаса, "қаттиқ огоҳлантириш"да! Шунга ҳам ота гўри қозихонами?!

Расмий ёзишмалар бамисли идора, ташкилот, корхона раҳбарларининг саводхонлик, маданиятлилик даражасининг кўзгудаги акси. Тақдимнома ҳам бекорчиликдан киритилмайди. Шу боисдан унга эҳтиёткорлик ва диққат-эътибор билан ёндашиш ҳам қарз, ҳам фарздир.

Мақола сўнгида билдирадиган хулосамиз шундан иборат.

Тоғаймурод ОРТИҚОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Ёз манзаралари

Adliya tizimi

ҚАШҚАДАРЁ

Шартнома шартлари бажарилмаслиги оқибатида қишлоқ хўжалик корхоналари, деҳқон, фермер хўжаликлари, оила пудратчилари ва бошқа хўжалик юритувчи субъектларга келтирилган моддий ва маънавий зарарларни ундиришни кўзлаб, хўжалик суди ва фуқаролик ишлари бўйича судларига 61540001 сўмлик 50 та даъво аризаси киритилди. Шундан фермер хўжаликларининг манфаатини кўзлаб, 200 000 сўмлик 3 та, ширкат хўжаликлари манфаатини кўзлаб, 25708032 сўмлик 1 та даъво аризаси киритилди. Ижарачилар манфаатини кўзлаб эса 50000 сўмлик 1 та, пудратчилар манфаатини кўзлаб, 2001622 сўмлик 22 та даъво аризаси киритилди. Шундан бошқа хўжалик юритувчи субъектлар манфаатини кўзлаб, 30542165 сўмлик 21 та даъво аризаси хўжалик ва фуқаролик ишлари бўйича судларга киритилган.

Судга киритилган жами 50 та даъво аризасидан шу кунга қадар 45 таси суд мажлисида кўрилиб, тўлиқ қаноатлантирилган ва 5 та даъво аризаси суд мажлисида кўрилиши арафасида турибди.

Qonun dastagi

МАСЪУЛИЯТ ҲИССИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Адлия бошқармаси мазкур хатоликларни қайд этиб, шу йилнинг 4 мартида Оқдарё туман ҳокими номига тақдимнома киритади. Аммо бу тақдимнома сувга ташланган тош каби изсиз кетгач, 27 май куни "Эслатма" хати жўнатилади. Ниҳоят, ҳокимиятдагилар кўзларини уйқудан очишади шекилли, 6 июн куни туман ҳокимининг ўринбосари А. Бегимқулов имзоси билан вилоят адлия бошқармасига жавоб хати келади. Жавоб хатини ўқисангиз, бир чолғучининг "мен нима дейман, қўбизим нима дейди", дегани ёдингизга тушади. Келинг, яхшиси, ортиқча изоҳ бермай, жавоб хатини айнан келтирамиз:

"Фуқаро Б. Бекназаров фермер хўжалиги ташкил этиш юзасидан бошқа туман ҳокимлигига мурожаат қилмаган ариза билан. Туман ҳокимлигига фермер хўжалиги ташкил этиш юзасидан ариза билан қайта мурожаат қилмагани сабабли ер ажратиш комиссиясининг хулосаси берилмаганини билдирамиз".

Тўғри, аччиқ гап одамга айилдек оғир ботади. Биз бировнинг нафсониятига тегиш, ориятини қўзғаш ниятидан йироқмиз. Билимдонлик ҳокимлик биносида ўтирганларга сув билан ҳаводек зарур эканини эслатмоқчимиз, холос. Ахир, ўзингиз ўйлаб кўринг, ғализ жумлалар билан битилган жавоб хатини адлия бошқармасига имзо чекиб жўнатган раҳбардан нима кутиш мумкин? Ўз хизмат вазифасига лоқайд қараган раҳбар бировнинг оғирини енгил қиладими? Афтидан, Б. Бекназаров ҳам шундай фикрга борган кўринади, шекилли, ҳокимиятдагилардан ҳафсаласи пир бўлиб, юқори ташкилотларга мурожаат қилишга мажбур бўлган. Шунча ёзишмалардан сўнг ҳам нега унинг иши ҳамон «туя гўшти» еяпти?

Мана, қўлимизда яна бир тақдимнома. У Оқдарё туман ҳокимлигига шу йилнинг 28 январида жўнатилган. Ҳокимиятдагилар "Умид-Орзу" фермер хўжалигини ташкил этиш ташвишида юрган Ф. Примовни зарур ҳужжатларни комиссияга тўла тақдим этмаганликда айблашади. Ф. Примов эса ҳокимият девонхонасига сўралган барча ҳужжатларни тўлиқ топширганини таъкидлайди. Афсусланарли жиҳати шундаки, тақдимнома юзасидан, муддатидан анча кеч, бунинг устига қайта-қайта сўровдан сўнг адлия бошқармасига келган жавоб хатида ҳам битта нарса маҳкам ушлаб олинган: Ф. Примов талаб қилинган ҳужжатларни тақдим этмаган эмиш. Шу сабабли унга ер ажратиш комиссиясининг хулосаси берилмаган.

Хуллас, баҳона кўп. Шу ўринда гапни қисқа қилайлик-да, туман ҳокимлигидан бошқа бир тақдимнома юзасидан, яъни "Турон" кўп тармоқли акциядорлик корхонаси тўғрисида адлия бошқармасига келган жавоб хатига эътибор қаратайлик:

"...Сиз томондан туман ҳокимлигига киритилган тақдимномада туман ҳокимини 1998 йил 11 сентябрдаги 211-к сонли қарорини бекор қилиш сўралган.

Ушбу тақдимноманинг ижросини таъминлаш мақсадида (30680 сўмлик асосий воситани ёйилмаси (расшифровкаси)ни) "Турон" кўп тармоқли корхонаси ҳисобчиси Шокир Элов ва "Оқдарё деҳқон бозори" ҳисобчиси Кўчқор Турсуновдан сўралганда, шу кунга қадар тақдим этмасдан келмоқда.

Шу сабабли тақдимномангизни ижросини таъминлашнинг имкони бўлмаганини билдирамиз.

Туман ҳокимининг ўринбосари. Имзо А. Бегимқулов".

Мазкур тақдимнома жавоб хатидан уч ой бурун киритилган. Оз эмас, тўқсон кун ичида ҳоким ўринбосари икки корхона ҳисобчисидан асосий восита ёйилмасини сўраб ололмаганига ким ишонади?! Йўқ, гап бошқа томонда — масъулиятсизликда, қаерга ёзсанг ҳам, кимга борсанг ҳам, барибир, ишинг биз билан битади, деган нотайин фикрни маҳкам тутиб олганликда эмасми?

III. ҚОНУН БАРИБИР ЎЗ СЎЗИНИ АЙТАДИ

Жиноий ишлари бўйича Оқдарё туман суди Т. Қодиров раислигида адлия бошқармасидан келган маъмурий ишларни кўриб чиқди. Ҳокимликнинг қишлоқ хўжалик масалалари бўйича бош мутахассиси Асад Бўтаев, туман хусусийлаштириш бўлими мутахассиси Тиловқобил Ширинов, ҳокимнинг иқтисодий масалалар бўйича ўринбосари Алибек Бегимқуловлар тақдимнома ижросини таъминланмаганини учун маъмурий тартибда жаримага тортилди. Қонун ўз сўзини айтди. Агар мутасаддилар маъмурий жавобгарликдан тўғри сабоқ чиқариб олишмаса, қонун дастакларидан яна бири ишга тушиши аниқ. Фақат навбатдаги чора оғирроқ кечади.

Шу ўринда яна бир нарсани таъкидлаб ўтмасак, адолатдан бўлмайди. Бугунги кунда туман ҳокими вазифасини бажарувчи Ш. Неъматовнинг тақдимномалар ижросига муносабати ҳам кўп нарса боғлиқ, албатта. Ҳозирча бу қоронғу бўлиб турибди. Қани, бироз кутайликчи, натижаси нима билан тугаркин?!

Бу ҳол мавзуга яна қайтишни тақозо этади.

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

СИРДАРЁ

Adliya tizimi

Вилоятда бугунги кунда 68 та масжид, 7 та черков қонуний фаолият кўрсатаяпти. Барча диний қавм пешволари давлатимиз раҳбарияти юритаётган ички ва ташқи сиёсатни тўлиқ қўллаб-қувватлаб, қавмдошларини диний эътиқодидан қатъи назар барча фуқаролар билан тинч-тотув яшаб, биродарона муносабатда бўлишга даъват этмоқдалар. 2002 йилда вилоятдаги мўмин-мусулмонлардан 93 киши Ислом динидаги бешта фарздан бири — муқаддас ҳаж сафарини ўтказиш бахтига муяссар бўлди.

Бугунги кунда вилоятнинг 12 та туман ва шаҳрида ҳокимликлар, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари, жамоат ва ёшлар ташкилотлари, диний идоралар вакилларидан иборат ишчи гуруҳлари доимий фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг саъй-ҳаракатлари билан шу йилнинг ўтган олти ой мобайнида аҳоли истиқомат қиладиган жойлар, меҳнат жамоалари, ўқув юртларида диний ақидапарастлик ва терроризмнинг асл башараси, унинг манфур, қабиҳ ва ёвуз кирдикорларини очиб ташлашга бағишланган 66 та семинар, суҳбат ва учрашувлар ўтказилди. Айниқса, Боёвут туманидаги Абу Али ибн Сино номидаги лицей-интернат, Боёвут саноат коллежи, Янгиер қурилиш-иқтисод коллежи, Сирдарё педагогика коллежи, Сайхунобод туманидаги "Янгиобод" деҳқон хўжаликлари бирлашмаси, "Сайхун-Пая" қўшма корхонасида ўтказилган тадбирлар кўпчиликда катта таассурот қолдирди.

Tahlil ko`zgusi

ТАДБИРКОР ВА ТАРАҚҚИЁТ

(Давоми. Боши биринчи бетда.)

Аммо Андижон вилоятидаги айрим туман ҳокимликлари томонидан бу фаолиятни амалга ошириш учун амалдаги қонун ҳужжатларига зид равишда турли кооперативларни ташкил этиш ва ноқонуний равишда рўйхатдан ўтказиш ҳамда уларни мавжуд деҳқон-фермер хўжаликларини кооперативларга бирлаштириш ҳолатлари мавжудлиги аниқланди. Хусусан, Андижон тумани ҳокимининг 2001йил 15 октябрдаги 377-қ-сонли қарори билан "Экин-тикин" кооперативи давлат рўйхатидан ўтказилган ва унга таъсисчи сифатида 19 та фермер хўжаликлари киритилган, Низом жамғармаси 1525 минг сўм қилиб белгиланган. Бироқ ушбу кооперативнинг таъсис ҳужжатлари амалдаги қонун ҳужжатларига мос келмайди.

Бундан ташқари, вилоятнинг айрим туман (шаҳар) ер ресурслари хизмати томонидан **"Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"**ги Қонун талабларини қўпол равишда бузиб, тадбиркорлик субъектларидан келиб тушган аризалар сансоларликка солиниб муддатида кўриб чиқилмаган, кўриб чиқиш натижаси бўйича тегишли тартибда жавоб бермаслик ҳамда асосслантирилмаган жавоблар бериш ҳолатлари мавжудлиги аниқланди. Мисол учун Қўрғонтепа тумани ҳокими номига 2001 йил 2 июл куни "Илҳомбек" хусусий фирмаси бошлиғи И.Ҳайитқулов ариза билан мурожаат қилиб, туман аҳолисини гўшт ва тухум маҳсулотлари билан таъминлаш мақсадида ўрдакхона қуриш учун 0,9 гектар ер майдони ажратиб беришни сўраган. Бу ариза кўриб чиқиш учун туман ер ресурслари хизмати бошлиғи С.Тошхўжаев ва бош меъмор Ш.Тўрабоевга юборилган. Қизиғи шундаки, ариза келиб тушганига 9 ой 28 кун бўлган бўлса-да, мансабдор шахслар томонидан сансоларликка солиниб, мазмунан кўриб чиқилмаган. Унинг натижалари бўйича муаллифга жавоб берилмаган.

Андижон туман ҳокимлигига 2002 йил 27 февралда "Қумринисо" хусусий боғдорчилик хўжалиги раҳбари А. Маткаримов Охунбобоев номидаги ширкат хўжалигидан 0,9 гектар мевали боғ ва дала шийпонини сотиб олганлиги муносабати билан тегишли ҳужжатларни тақдим этиб, бу ер майдонларидан доимий фойдаланиш учун бириктириб беришни сўраган. Туман ҳокими томонидан бу ариза кўриб чиқиш учун ҳоким ўринбосари А.Боласозов ҳамда туман ер ресурслари хизмати бошлиғи Ш.Усмоновларга юклатилган бўлсада, тадбиркорнинг мурожаати сансоларликка солинган. Буни қарангки, орадан 60 кун ўтган бўлса-да, мазмунан ҳал этилмаган.

Бундан ташқари вилоятда тадбиркорлик субъектларига муҳр ва штамп ясатишга рухсатнома туман ИИБлари томонидан асоссиз берилмаётганлиги, ортиқча ҳужжатларни ва қайта ариза талаб қилиш ҳолатлари аниқланди. Масалан, Хўжаобод туман ИИБга туман рўйхатдан ўтказиш бўлими 2002 йил 6 мартда 126-к-сонли қарор билан рўйхатга олинган "DR-Mirzo" хусусий фирмаси ҳақида 09.04.2002 йилда 01/5-38-сонли хат билан маълумот тақдим қилган. Аммо 2002 йил 24 мартгача рухсатнома асоссиз берилмай келинган.

Бу каби камчиликлар Андижон вилоятининг бошқа туманларида ҳам мавжуд. Мансабдор ходимларнинг ўз хизмат вазифаларини қонун доирасида бажармаётган ва **"Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"**ги Қонун талаблари бузилаётганлиги сабабли тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларига жиддий зиён етмоқда.

Бугун мамлакатимизда тадбиркорлик фаолиятига иқтисодиётимиз таянчи, фаровон ҳаёт манбаи деб қаралаётган экан, унинг тараққиётига ҳисса қўшиш ҳар бир масъул шахс учун ҳам қарз, ҳам фарз.

С. СУЛТОНОВ,
Адлия вазирлиги масъул ходими

Nadomat

ОМОНАТГА ХИЁНАТ

Тадбиркорнинг нияти холис, яхши маънода бироз таваккалчи, танти ва ҳалол, ишбилармон ва узоқни кўрадиган бўлса, ошиғи олчи бўлиб, омад унинг изидан юради. Имкониятлар мўл-кўл бугунги ҳаётимизда бунга мисоллар жуда кўп.

Бироқ тадбиркорлик, кўчасида босилган қадам қингир-қийшиқ бўлса, югурган бузоқ сомонхондан нарига ўтмагани каби инсон ҳам ўзини, ҳам бошқаларни абгор қилишдан нарига ўтмаслиги тайин. Шерзод Аҳмедов ҳам ёш бўлишига қарамай 1999 йилнинг 10 февралидан Шаҳрисабз шаҳар "Азизжон" савдо фирмасига бошлиқ бўлиб иш бошлаганда, кўпчилик унга хайрихоҳлик билдирганди. Аммо орадан бир йил ўтар-ўтмас, Китоб туман судининг ҳукмига кўра, Жиноят Кодексининг 167-моддаси 3-қисми "Б" банди билан 3 йил муддатга озодликдан маҳрум этилиб, мамлакатимиз Президентининг 2000 йил 29 августдаги «Амнистия тўғрисида»ги Фармонига асосан жазодан озод этилганда, хайрихоҳлар ундан юз ўгирган, яқинлари «ҳали ёш, ўзини тузатиб олар», деб умид қилган бўлса-да, Шерзоднинг кўзи очилмади. Орада уни ёзиб-ёздирадиган яна нима ўтди дерсиз? Шерзод фирмаси Низоми бўйича савдо-сотиғини қилиб юрса бўларди. Катта ишдан катта нарса қолади, деб ўйлади, шекилли, у "Уйжойжамғармабанк"нинг Шаҳрисабз бўлимидан бира тўла 6 миллион сўм кредит сўради.

Маълумки, катта миқдорда кредит олиш учун гаровга катта миқдорда мол-мулк қўйилиши керак. Шерзод ҳеч ўйлаб-ўтирмай бунинг йўлини топди. У Шаҳрисабз туманидаги Ўроқ Иброҳимов номидаги ширкат хўжалигига қарашли Эски Чоршанба қишлоғидаги молхона ҳудудида жойлашган 8506886 сўмлик цех биноси, сут ва гўшт маҳсулотларини қайта ишлаб чиқаришга мўлжалланган "Танхас" фирмаси бошлиғи Ҳошим Эрматовга тегишли бўлган цехдаги асбоб-ускуналар, катта миқдордаги бировнинг мулкини "Азизжон" фирмаси ҳисобига ўтказиш ҳақидаги сохта ёзув ва маълумотларга ўз фирмасини муҳрини босиб, банкка кредит олиш учун тақдим этади. Икки марта уч миллион сўмдан, жами 6 млн сўм кредит олишга эришиб, кредит фоизлари, муддати тугагандан кейин эса қарз маблағини вақтида қайтаришни хаёлига келтирмай, қочиб юрди. 2002 йилнинг 24 мартига қадар "Уйжойжамғармабанк"дан "Азизжон" фирмасининг қарзи 7910037 сўмни ташкил этганди. Банк "Азизжон" савдо фирмасидан банк ҳисобига 7910037 сўм ундириш ҳақида Қашқадарё вилоят хўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат этганда, суд 2000 йил 24 февралдаги 2000/3095-сонли ҳал қилув қарорига асосан "Азизжон" фирмасининг мол-мулки ҳисобидан даъвогар — "Уйжойжамғармабанк" Шаҳрисабз бўлими фойдасига 6 миллион сўм кредит қарз, 1753467 сўм кредит фоизи, 155070 сўм давлат божи, 1500 сўм почта харажатлари — жами 7910037 сўм ундирилгани кўрсатилган бўлса-да, суднинг ҳал қилув қарорини қасддан бажармасдан яна бир жиноятга йўл қўйган. Шаҳрисабз туман прокуратурасининг қўшимча тергови давомида Шерзод Аҳмедов зиммасидаги қарзлар тўлиқ ундирилди. Бироқ бу тўлов ўз вақтида бўлмади. Мажбурий тўловнинг эса тегишли жавобгарлиги бор. Бу томондан келиб чиққан айблов хулосаси мазмунан ҳал этишлик учун жиноят ишлари бўйича Шаҳрисабз туман судига юборилди.

Акмал МУХАММАДИЕВ,
Шаҳрисабз тумани

Talab, taklif, mulohaza

ТАКОМИЛ ЗАРУРАТИ

Бугун мамлакатимизни четдан туриб кузатган киши уни улкан қурилишлар майдонига қиёслаши шубҳасиз. Зеро, ҳозирги пайтда мамлакатимизда буюк келажак пойдевори барпо этилмоқда. Барча соҳаларда амалга оширилаётган ислоҳотлар озод ва обод Ватан фаровонлигини таъминлашга йўналтирилган.

Хусусан, иқтисоднинг сиёсатдан устун қўйилиши натижасида юртимизда тадбиркорликка кенг йўл очилди. Тадбиркорлик жамият тараққиёти таянчи ва халқнинг турмуш шароитини фаровонлаштирувчи энг муҳим омил сифатида эътироф этилди. Шу билан бир қаторда тадбиркорликни ривожлантиришнинг ҳуқуқий асослари ҳам яратилди. Бош қомусимиз бўлган Конституциямизнинг 36-моддасида **ҳар бир шахснинг мулкдор бўлиши**, 54-моддасида эса **мулкдор мулкига ўз хоҳишига кўра эгалик қилиши, ундан фойдаланиши ва уни эркин тасарруф этиши** белгилаб қўйилди. Бундан ташқари, тадбиркорлик ва хусусий мулкчиликка оид кўплаб қонунлар ҳам ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилди. **"Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"**ги, **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги Қонунлар ва **"Текширишларни тартибга солиш ва назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштиришини такомиллаштириш тўғрисида"**ги Президент Фармони шулар жумласидандир. Булар қўлга киритган ютуқларимиздан далолат, албатта. Уларни таъкидлаган ҳолда амалиётда учраётган айрим баҳсталаб ҳолат ва муаммоларга ҳам тўхталиб ўтиш лозим.

Адлия вазирлиги ва Адлия бошқармаларига тадбиркорлар, фермер хўжаликлари раҳбарлари мурожаат этишиб, ўзларининг ҳақ-ҳуқуқини баъзи мансабдор шахслар камситаётганини, натижада у ўз вақтида кредит ёки ер ололмаётганлигини маълум қилишмоқда. Ўз навбатида Адлия идоралари ходимлари ҳам тегишли равишда суриштирув ёки текшириш ўтказиб, тўпланган ҳужжатларни судларга тақдим этмоқдалар. Суд эса кўп ҳолларда ўз ваколатини Адлия идорасига берган шахс иштирокида иш юритмоқда. Бундан эса Адлия идоралари ходимлари бехабар қолишаяпти. Шу ўринда табиий саволлар туғилади: судларнинг адлия идоралари вакилининг иштирокисиз ёки адлия идорасига хабар бермаган ҳолда чиқарган қарори тўғрими? Бошқача айтганда, агар адлия идораси суд қарори ҳамда аризачи билан келишмаса, у ҳолда қаерга ва қай тартибда мурожаат этади? Шунингдек, аризани ўрганиш даврида адлия идораси ариза юзасидан хулоса олиши, экспертиза тайин этиши, тегишли ҳужжатлар билан танишиши ёки нусха, тушунтириш ва изоҳномалар олиш ваколатига эгами? Кўриниб турибдики, мазкур саволлар замирида кўплаб муаммолар ўз аксини топган. Бу каби саволларни бевосита судлар фаолиятида ҳам учратиш мумкин. Мисол учун айтсак, суд мажлисида Адлия идорасининг вакили ким бўлиб ҳисобланишини кўпчилик билмайди. Шунингдек, бир тадбиркорлик субъекти иккинчи бир тадбиркорлик субъектига даъво ариза билан мурожаат этганида, адлия идорасининг қандай ҳаракат қилиши ҳам унчалик аниқ эмас. Суддаги ҳимоянинг қай тартибда амалга оширилиши ҳам кўпчиликни қизиқтириши тайин.

Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 17 февралдаги эълон қилинган 57-сонли қарори 7-бандига асосан Адлия Вазирлиги ва унинг тизимлари тадбиркорлар, хусусий мулк эгалари ҳуқуқларини, уларнинг қонун билан муҳофаза қилинадиган манфаатларини ҳимоя қилиш учун судларга ариза билан мурожаат этиш ваколатига эга.

Шу билан бирга мазкур ҳукумат қарорида Адлия идоралари ходимларига ариза юзасидан ташкил этиши лозим бўлган ваколатлар ичида назоратни таъминлаш, таклифлар киритиш, чора-тадбирлар кўриш, тақдимномалар киритиш, ёзма огоҳлантириш орқали мурожаат этишлар кўрсатилган, лекин чора-тадбир кўриш, тақдимномалар киритиш ва бошқа ҳаркатларни амалга ошириш учун Адлия идоралари қайси қонун асосида сўров, суриштирув ёки текшириш олиб бориши аниқ белгилаб қўйилса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Албатта, юқорида санаб ўтилганга ўхшаш камчилик ва муаммоларни бартарф этиш, ҳеч шубҳасиз, тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқларини янада ишончли ҳимоялашга хизмат қилади. Мазкур мулоҳазалар Адлия идораларининг ваколатларини янада кенгайтириш ва унинг фаолиятини аниқ белгиланган қонун талабларига мувофиқлаштириш зарурати мавжудлигини кўрсатади. Ўйлаймизки, мутасаддилар бу масалага эътибор қаратиш баробарида камчиликларни бартараф этиш чора-тадбирларини ишлаб чиқадилар. Улар шубҳасиз тадбиркорлар ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қилишга хизмат қилади.

Ё. АШУРОВ,
Андижон вилояти

Huquqiy ma`rifat

ЛАТЕНТ ЖИНОЯТЧИЛИГИ НИМА?

Жиноятчилик ҳодисаларини криминологик жиҳатдан таҳлил этиш жараёнида латент жиноятчилиги деган ибора тез-тез тилга олинади. Шу боис кўпчиликни латент жиноятчилиги нима деган савол қизиқтириши шубҳасиз.

Аввало "Латент" атамасига тўхталадиган бўлсак, у лотинча сўз бўлиб, кўзга кўринмайдиган, яширин деган маънони билдиради. Мазкур атама қонунчиликда жавобгарликка тортиш муддатлари ўтиб кетмаган, жиноят содир этганлик ҳақидаги маълумотларни сақловчи фуқаро, муассаса, корхоналардан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларга тушмаган ҳамда жавобгарлик тортиш муддатлари ўтиб кетмаган жиноятларга нисбатан қўлланилади.

Латент жиноятчилиги тушунчасини криминалогик жиҳатдан ўрганиш қонунчиликда жуда муҳим омил саналади.

Чунки бу жиноятчиликнинг мазмун-моҳиятини очиб беришда самарали усулдир. Энди латент жиноятчиликнинг даражасига тўхталадиган бўлсак, у содир этилган, лекин жазосиз қолган жиноятларнинг миқдори билан белгиланади. Шу сабабли расмий маълумотлар сирасига кирмайдиган, аниқланмай қолган жиноятлар йиғиндиси латент жиноятчилиги ҳисобланади. Бошқача айтганда, латент жиноятчилиги — содир этилган, лекин қандайдир сабабларга кўра ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ваколатли идоралар рўйхатига кирмай қолган жиноятлар йиғиндисидан иборат.

Латент жиноятчилиги одатда икки қисмга бўлиб таҳлил этилади. Бунинг аҳамияти шундан иборатки, жиноят ҳақидаги маълумот муайян вақт мобайнида, албатта, қайд этилиши ва ҳисобга киритилиши лозим. Шунингдек, айнан ана шу жиноятни қайд қилиш вақтида аниқ жиноятларни муайян гуруҳга киритиш зарур бўлади. Кейинчалик ушбу жиноят бир гуруҳдан бошқасига ўтиши ҳам мумкин. Масалан, сентябр ойида содир этилган жиноят ҳақидаги маълумот ҳуқуқни муҳофаза қилувчи муассасаларга уч ойдан кейингина маълум бўлса, у фақат мана шу уч ой мобайнида латент жиноятлар гуруҳига киради. Агар жиноят ҳақида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларда ҳеч қандай маълумот бўлмаса, бу жиноятлар латент жиноятлар бўлиб қолаверади. Бундан ташқари, латент жиноятларни аниқлаш учун жиноят статистикасига кирган жиноятларни шартли равишда икки гуруҳга бўлиш мумкин. Жумладан, фуқаролар, мансабдор шахслар ёхуд корхона, муассаса, ташкилотларнинг моддий жавобгар шахсларидан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи муассасаларга тушган маълумотларга асосан жиноят содир этган шахсларга нисбатан жиноят иши қўзғатилиб, айб эълон қилиниши биринчи гуруҳни ташкил этади.

Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг ташаббуси билан турли усул, восита, услубларни қўллаган ҳолда ҳамда суд муҳокамаси вақтида аниқланадиган жиноятлар иккинчи гуруҳга киради.

Биринчи гуруҳда аниқланадиган жиноятлар учун жиноий ҳодиса ҳақида тегишли маълумотлар берувчи фуқаролар, мансабдор шахслар, корхона, муассаса, ташкилотларда ишловчи моддий жавобгар шахсларнинг фаоллиги муҳим омил саналади.

Иккинчи гуруҳдаги жиноятларни очишда эса ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг фаоллиги муҳим аҳамиятга эга. Яна шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, жиноят ҳодисаси содир этилган вақтдан уни аниқлашгача бўлган вақт муҳим бўлиб, агар жиноят ҳодисаси ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларга аниқ бўлса, уни очиш учун одатда уч-тўрт кун вақт етарли. Агарда бу ҳақда ҳеч қандай маълумот бўлмаса, ушбу жиноят ойлар, йиллар мобайнида очилмаслиги мумкин.

Фуқаролардан олинган маълумотлар асосида маълум бўлган жиноятларнинг кўпчилиги қисқа муддат давомида аниқланади. Ана шу қисқа вақт гувоҳ ёки жабрланувчи томонидан жиноят ҳодисаси ахлоқий, ҳуқуқий ва руҳий жиҳатдан қабул қилишда муҳим аҳмиятга эга. Масалан, номусга тегиш жинояти содир этилганда жабрланувчининг ахлоқий жиҳатдан уялиши натижасида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимларига кўп ҳолларда хабар қилинмайди. Бу эса ушбу жиноятнинг очилмай қолишига сабаб бўлади. Очилмай қоладиган жиноятлар тоифасига атайлаб яширилган жиноятларни қўшиш лозим. Яширилган жиноятлар дейилганда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларга маълум бўлган, аммо айрим ходимларнинг ғайриқонуний ҳаракатлари туфайли жиноят статистикаси ҳисоботларига кирмай қолган ҳамда жазосиз қолган жиноятлар назарда тутилади.

Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимлари томонидан бундай жиноятларни яшириб қолишларига жуда кўп сабаблар бўлиши мумкин. Хусусан, тезкор қидирув ходимлари ва терговчиларнинг очилмай қолган жиноятлар миқдорининг кўпайиб кетмаслиги учун жиноятларни рўйхатга олмаслик; жиноятчилик даражасини сунъий равишда камайтириб кўрсатиш шулар жумласидандир.

Шулар билан бир қаторда айрим ходимларнинг малакаси, ҳуқуқий онги ва маданиятининг пастлиги ҳам жиноятларнинг очилмай қолишига сабаб бўлади.

Таъкидлаш жоизки, жиноятларнинг очилмай қолиши ва уларни яшириб кўрсатиш жамият ривожи ва адолат тамойилларига салбий таъсир кўрсатади. Қолаверса, фуқароларда қонунлар ҳамда уларнинг ижросини амалда таъминловчи ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ходимларига нисбатан ишончсизлик пайдо қилади.

Латент жинояти ўзгалар мулкини талон-тарож қилиш, ўғирлик, фирибгарлик, номусга тегиш жиноятларида кўп учрайди. Латент жиноятчилигини ҳуқуқшунос олимлар турлича таснифлашган. Жумладан, ҳуқуқшунос А. Шляпочников ва Г. Задрянскийлар латент жиноятларни тўрт гуруҳга бўлишган. Бундан биринчи гуруҳ — содир этилганлиги маълум бўлган жиноятлар, иккинчи гуруҳ — қисман маълум бўлган жиноятлар, учинчи гуруҳ — фақат жиноятчи ва жабрланувчининг ўзигагина маълум бўлган жиноятлар, тўртинчи гуруҳ — умуман маълум бўлмаган жиноятлардан ташкил топган. Шунингдек, А. Рошалар эса латент жиноятларни "тиббий латентлик", "вазиятли-чегарали", "сунъий латентлик" каби гуруҳларга ажратган.

Латент жиноятларини аниқлаш борасида ҳам хилма-хил фикр ва қарашлар мавжуд. Хусусан, ушбу жиноятларни аниқлашда социологик ва тергов усулларни қўллаш ҳақидаги қараш кўпчиликнинг эътиборини тортган.

Хулоса сифатида айтадиган бўлсак, латент жиноятлари жамият учун жиддий хавф туғдиради. Шу боис уларнинг камайиши учун қатъий кураш олиб бориш лозим. Бу борада фуқароларнинг ҳуқуқий маданият ва ҳуқуқий онгини ошириш, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ходимлари ва фуқаролар ўртасида ҳамкорликни кучайтириш муҳим аҳамиятга эга.

Кўриниб турибдики, латент жиноятларга қарши курашда ҳар бир фуқаронинг ҳуқуқий онги ва фаоллиги ҳал қилувчи омил ҳисобланади. Бу эса ҳуқуқий тарғибот ишларининг самарадорлигини янада ошириш зарурлигини тақозо этади.

Саломат НИЁЗОВА

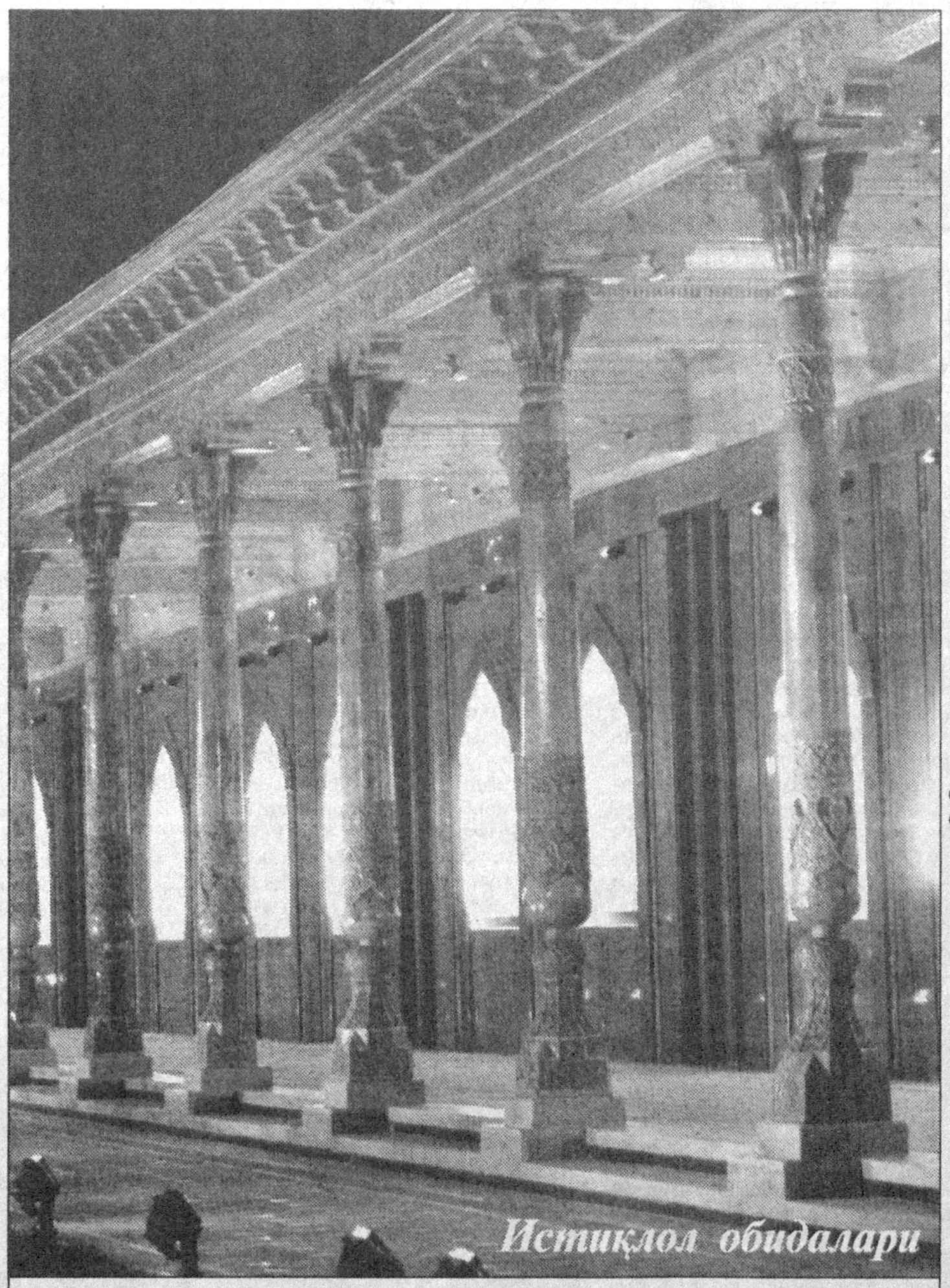

Истиқлол обидалари

ОМОНАТ КЕЛТИРГАН НАДОМАТ

Tahrirsiz maktub

Мен "Жигули" русумли автомашинамни куёвим Шокир Тўхтабоевга вақтинча фойдаланишга берган эдим. Аммо орадан икки ҳафта ўтиб, у ўғирлик қилиб қамалди. Албатта, мен унга машинани яхши ниятда оиласига фойдаси тегиши учун берган эдим. Қамалгандан сўнг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимлари машинани махсус рўйхатга олиб, идорада сақлашди. Бунга эътирозим йўқ. Бироқ тўрт ой ўтиб, суд ҳукми ўқилгач, машинани қайтариб олишга рухсат текканида, унинг кўп эҳтиёт қисмлари йўқ эканини кўрдим. Борлари ҳам эски, ишлатишга яроқсиз қисмларга алмаштириб қўйилганди. Ҳатто тўртала ғилдирак, ҳайдовчилик гувоҳнома ва талон ҳамда баъзи қимматбаҳо буюмларни ҳам топа олмадим. Шундай қилиб, машинани ярим яланғоч ҳолда судратиб, уйга олиб келдик.

Ҳурматли таҳририят! Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораси ходимлари машинани махсус рўйхатда сақлаб бошлаган вақтда унинг ҳужжат ва эҳтиёт қисмларинини нима учун расмийлаштириб қўймаган? Бунга ким жавоб бериши керак? Олиб қўйилган машина эҳтиёт қисмлари ва баъзи буюмларни қайтариб олишимга ёрдам беришингизни илтимос қиламан.

Жумагул МАШАРИПОВА,
Янгиариқ тумани

ТАҲРИРИЯТДАН: Албатта, мактубдаги фикрлар бир томон — шикоят хати муаллифи нуқтаи назари билан битилган. Шунинг учун биз уни тўла ҳақ деган фикрдан йироқмиз. Бу масалага иккинчи томон — мутасадди идораларининг аниқ жавоби тўла ойдинлик киритади.

Шу боис уларнинг жавобини кутамиз.

Mulohaza uchun mavzu

ЖИНОЯТ ИШИНИ КИМ ҚЎЗҒАТАДИ?

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, ўтган давр мобайнида мукаммал, жаҳон андозаларига тўла жавоб берадиган қонунларимиз қабул қилинди ва унинг амалий ижроси таъминланмоқда. Шу билан бирга, халқимизнинг ҳуқуқий билимини ошириш, қонунларимизни амалиётда қўллашда Олий Суд Пленуми томонидан берилаётган тушунтиришлар ҳам етарли самара бераётганини таъкидлаб ўтиш жоиз.

Афсуски, ҳаётда мавжуд қонунлар ижроси билан бир қаторда ушбу қонулар ижросига тескари келувчи баъзи бир зиддиятли ҳолатлар ҳам учраб турибди.

Масалан, "**Суд амалиётида фуқаро ва ташкилотларнинг шаъни, қадр-қиммати ва ишчанлик обрўсини ҳимоя қилиш тўғрисидаги Қонунларни қўллаш тўғрисида**"ги Олий Суд Пленумининг 1992 йил 19 июн, 1997 йил 2 май ва 1998 йил 11 сентябрдаги қўшимча ва ўзгартиришлар киритилган 92-сонли қарори 8-банди 3-хатбошисида: "**Ўзининг шаънига ҳақоратловчи маълумотлар айтилган фуқаро, етарли асослар бўлган тақдирда, ҳақорат ёки туҳмат қилгани учун Жиноят Кодексининг 139-140-моддалари ёки "Маъмурий жавобгарлик тўғрисида"ги Кодексининг 40-41 моддаларига кўра, гуноҳкорни жиноий жавобгарликка тортиш ҳақида иш қўзғатишни сўраб судга мурожаат қилиш мумкин**" дейилган.

Жиноят Процессуал Кодекси 328-моддаси 4-ва 5-банди талабига кўра, суднинг тўғридан-тўғри жиноят иши қўзғаш ҳақидаги имкониятлари чегараланган бўлиб, унда судья маъмурий ҳуқуқбузарлик ёки бошқа жиноятга доир ишни юритиш чоғида жиноятга оид маълумотларни олганда, жиноят иши қўзғашга ҳақлиги, ҳатто хусусий тартибда ҳам Жиноят Кодексининг 139-140-моддалари тартибида жиноий иш қўзғатиш ваколати йўқлиги маълум бўлмоқда.

Юқорида Олий Суд Пленуми қарори билан тасдиқланган тушунтиришдаги фуқаронинг Жиноят Кодексининг 139-140- моддалари тартибида шахсни жиноий жавобгарликка тортиш ҳақида иш қўзғатишни сўраб судга мурожаат қилиши мумкинлиги ҳақидаги кўрсатманинг қандай манбаларга таяниб белгиланганлиги баҳсга сабаб бўлмоқда. Чунки Олий Суд Пленумининг юқорида қайд қилиб ўтилган Қарори 8-банди 3-хатбошисидаги кўрсатма Жиноят Процессуал Кодекси 328-моддаси 4-5-бандлари талабларига зид эмасми?

Амалиётда эса қонунчиликдаги юқорида кўрсатиб ўтилган зиддиятли ҳолат бир қатор муаммоларга сабаб бўлмоқда. Чунончи, фуқаро томонидан етарли асослар бўлгани ҳолда ҳақорат ёки туҳмат қилгани учун шахсни Жиноят Кодексининг 139-140- моддаларига кўра, жиноят жавобгарликка тортиш сўралган аризалар, судлар томонидан Жиноят Процессуал Кодексининг 345-моддаси 4-бандига асосан жиноят таркиби бор ёки йўқлигини аниқлаш мақсадида ички ишлар идораларига юборилмоқда. Ваҳоланки, Қонун талабига кўра, 345-модданинг 4-бандида ҳужжатлар жиноят иши қўзғатилиб, сўнгра тергов қилишлик учун юборилмоғи лозим.

Айтмоқчимизки, Жиноят Кодексининг 139-140-моддалари тартибида қайси маъмурий органнинг жиноий иши қўзғашга ҳақлигига ойдинлик киритиш, аниқ ечимга келиш зарур деб ўйлайман.

Т. ҚОРЕҒДИЕВ,
ҳуқуқшунос.

ТАҲРИРИЯТДАН:

Азиз газетхон! Ҳар қандай ҳақиқат баҳсдан туғилади, деган инкор этиб бўлмайдиган ҳикмат бор.

Юқорида билдирилган таклиф ва мулоҳазаларни муаллифнинг шахсий фикри эканини таъкидлаган ҳолда, сизни баҳсга чорламоқчимиз.

Хўш, сизнинг муаллиф билдирган мулоҳазаларга муносабатингиз қандай? Унинг фикрларида жон борми?

Бу ҳақдаги жавобларингизни кутиб қоламиз.

"ТИЛИМНИ ТИШЛАСАММИ?.."

Qilmish qidirmish

ФЕЛЬЕТОН

Ие, ие, ие, келинг, ака, келинг. Кўзимга жуда иссиқ кўриняпсиз, қаердадир учратганга ўхшайман. Юрак қурғур тўлиб турганди, дардимни кимга айтишни билмаётгандим, зап келдингиз-да. Иссиқни қаранг, иссиқни, одамни нақ куйдираман дейди-я. Бирозгина соялаб олинг, кўп эмас, икки оғиз гапим бор. Сизни танимаяпман, дейсизми? Қўяверинг, хижолат бўлманг, илгари танимасангиз, мана энди танишамиз.

Исмим Дилмурод, фамилиям Нурмаматов. Куни кечагача "Пайшанбагаз" корхонасида назоратчи-чилангар вазифасида ишлардим. Ҳа, дарвоқе, ўтган замон феълида гапираётганимга ажабланаяпсиз, шекилли. Асло ажабланманг, аввало, мактабда она тилидан ёмон ўқимаганмизда. Гапдан ҳам чалғиб қолдим, нима деётгандим, ҳа, эсладим. Менинг хизмат бурчим Каттақўрғон тумани Р. Исломова номидаги ширкат хўжалиги ҳудудида яшовчи фуқароларнинг газ ускуналарини тузатиш, ноқонуний фойдаланишнинг олдини олиш, истеъмолчилар томонидан газ учун ўз вақтида тўлов тўланишини назорат қилишдан иборат.

Албатта, қўлингга пул тушади, уни корхона хазинасига топширишинг керак. Гапнинг рости, шуниси менга ҳеч маъқул келмади. Одамлардан газ тўловига олган пулинг ўзингга қолса, яхши эмасми, деб ўйладим. Ахийри, ўйчи ўйини ўйлаб бўлгунча, таваккалчи иш битказибди, дея ишга киришдим.

Биз назоратчи чилангарларга корхонадан муҳр босилган, тўлдирилмаган қоғозлар берилади. Ана шу қоғозларни газ учун тўлов пулини олиб, тўлдиришимиз керак. Мен эса, одамлардан газ ҳақини олиб, ана шунинг бир қисмини истеъмолчига бериб, иккинчи қисмини эса корхонага топширмадим. Пулни ўзлаштириб юбордим. Тўғри, аввал бир-икки синаб кўрдим. Қарасам, иш яхши кетяпти. Ҳеч ким сезмади. Чўнтак эса қаппайиб, ўзинг дадил бўлиб юрар экансан.

Кейин фаолиятимни янада кенгайтирдим. Алоқа бўлимидан ҳам бизга газ тўлови учун ёзилмаган қоғозлар берилди. Мен "Пайшанбапочта" шўъба корхонасига қарашли "Омонбой" алоқа бўлими бошлиғи Қодир Шариповни корхонамиздаги масъул кишилардек содда ва ишонувчанлигидан фойдаландим. У тўлдирилмаган қоғозларга муҳр босиб, қўлимга тутқазди. Натижасини сўрамади. Муҳр босилган тўлов қоғозни кўргач, одамлар алоқа бўлимига қатнаб вақт кетказгандан кўра иш битишини маъқул топаркан. Пулни беришади, мен эса ҳам тўлов қоғозини тўлдираман, ҳам чўнтакни. Корхона хазинаси бир гап бўлар, Дилмуродбой, деймак ўз-ўзимга. Бугунни кўр, эртага худо пошшо.

Ахийри нима бўлди, дейсизми? Қизиқиб қолдингиз, шекилли. Шу йўл билан фуқаролар — С. Муқимовдан 9 минг сўм, П. Орзиевдан 15 минг сўм, Ж. Рўзиевдан 19 минг 790 сўм, Р. Холиқовдан 20 минг сўм, М. Бозорова, Р. Нармўминов, Д. Жўраевларнинг ҳар биридан 10 минг сўмдан олиб ўзимга ишлатиб юбораверлим.

Эй, ошнолар, мен айтмай, сиз эшитманг. Хом сут эмган бандамиз-да. Давлатнинг ҳар бир сўми ҳам ҳисоб-китобли экан. Корхонага топширилиши керак бўлган 178 минг 316 сўм миқдордаги пулни талон-тарож қилганмишман. Қонунни муҳофаза қилувчи идора ходими текширмаганда, сир очилмасмиди? Қарасам, иш чатоқ. Темир панжара ортига узоқ муддат кетиб қоладигандайман. Тергов чоғида пулларини эгаларига қайтариб, тўлаб чиқдим. Жазолашди. Ишдан ҳайдалдим. Жиноят ишлари бўйича туман суди бир йил муддатга ахлоқ тузатиш жазоси берди. Судда уч нафар фарзандим борлигини ҳисобга олишганини айтишди.

Эрталаб уйда ўтирсам, тўнғич фарзандим кўчага бир чиқиб келиб, нима дейди денг: "Дада, сизнинг дастингиздан кўчага ҳам чиқолмай қолдик?" Ўзи ҳам муштдек гўдак, аммо таънаси жуда оғир ботди, аъзойи-баданим музлаб кетди. Тилимни тишлашдан бошқа иложим қолмади. Уйга ҳам, кўчага ҳам сиғмай бир четда ўзимни соягa тортиб ўтирганим шундан. Айтгандек, алам устида сизга дардимни тўкиб соляпман, буни зинҳор-базинҳор биров билмасин-а? Ўзингиз ким, таништирмадингиз ҳам?

Ҳамид ЭГАМ,
журналист

Mitti maslahat

ГУВОҲНОМА ЙЎҚОЛГАНДА...

Ҳаёт ўз номи билан ҳаёт. Инсон бошига тушган турли хил мусибатлар (масалан, уйини ўғри туnaганда, нарсаларини босқинчилар талаб кетганда, ёнғин туфайли мол-мулкидан айрилганда) натижасида ёки эҳтиётсизлик қилиб ўзига тегишли ҳужжатларни йўқотиб қўйганида, давлат идораларидан шу ҳужжатларнинг ўрнига бошқасини олиши мумкин.

Агар фуқаро ўзида мавжуд туғилиш, никоҳ ёки ўлим тўғрисидаги гувоҳномаларини йўқотиб қўйса, унинг янгисини қандай олиши мумкин?

Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 12-апрелдаги 171-сонли "Ўзбекистон Республикаси Оила Кодексини амалга ошириш учун зарур бўлган меъёрий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида"ги Қарори 1-иловаси билан тасдиқланган "Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш қоидалари"нинг 204-214-бандларида такрорий равишда гувоҳномалар беришнинг аниқ йўналишлари белгилаб берилган. Жумладан, туғилганлик, никоҳ қайд этилганлиги, ўлим ёки никоҳдан ажратилганлиги тўғрисидаги гувоҳномалардан бирини йўқотган шахс Адлия вазирлиги ҳайъатининг 2000 йил 5 июндаги 25-сонли қарори билан тасдиқланган махсус шаклдаги ариза билан сўралаётган гувоҳноманинг далолатнома ёзуви қайд қилинган ФҲДЁ идораси ёки ўзи яшаб турган ҳудуддаги ФҲДЁ идорасига мурожаат қилади.

Аризада ариза берувчининг фамилияси, исми, отасининг исми, яшаш манзили, шахсини тасдиқловчи ҳужжат серияси, рақами, қачон ва ким томонидан берилгани, гувоҳнома сўралаётган шахснинг фамилияси, исми, никоҳ тузилганлиги ҳақида гувоҳнома сўралганда эса, эр-хотиннинг фамилиялари, исмлари, далолатнома ёзуви қачон ва қайси ФҲДЁ идораси томонидан қайд этилгани ҳамда такрорий гувоҳнома қандай сабабга кўра талаб қилинаётгани кўрсатилади.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, гувоҳномаларни кимга ва қандай асосларга кўра такрорий равишда беришнинг ҳам қонун-қоидалари мавжуд. Масалан, туғилганлиги тўғрисидаги такрорий гувоҳнома гувоҳномани талаб қилаётган шахсга тегишли бўлса, унинг ўзи ёки ота-онаси ҳамда қонунда белгиланган тартибда тасдиқланган ишонч қоғозлари асосида бошқа шахсларга берилади. Ўлим ҳақида такрорий гувоҳномалар марҳумнинг яқин қариндошлари ва меросхўрларига берилса, никоҳ қайд этилганлиги ҳақидаги такрорий гувоҳнома никоҳланган шахсларнинг ўзларига берилади. Никоҳдан ажратилганлик гувоҳномаси ҳам томонлардан бирининг аризасига асосан такроран берилиши мумкин.

Ижтимоий адолат тамойилларидан келиб чиққан ҳолда, болалар ва меҳнатга лаёқатсиз шахсларга такрорий гувоҳномалар уларнинг ота-оналари (фарзандликка олганлар), васийлар, ҳомийлар, болаларни ижтимоий ҳимоялаш муассасаси маъмуриятларининг аризаларига мувофиқ ҳам берилади.

Демак, турли сабабларга кўра, гувоҳномаларни такрорий равишда олишга эҳтиёж сезилса, сиз ўзингиз яшаб турган жойдаги ёки тегишли гувоҳноманинг далолатнома ёзуви сақланаётган ҳудуддаги ФҲДЁ идорасига ариза билан мурожаат қилишингиз ва талабингизни қондиришингиз мумкин. Чунки 75 йил давомида гербли гувоҳномалар бўйича тузилган далолатнома ёзувлари ФҲДЁ идоралари ҳужжатларида сақланиб, сўнг давлат архивларига топширилади.

Jahon tajribasi

Катсуя **ИТИХАСИ,**
Япония

МЭЙДЗУ КОНСТИТУЦИЯСИ ВА БУГУНГИ ТАРАҚҚИЁТ

ЁКИ ЯПОНИЯ ДАВЛАТ ТУЗИЛИШИГА БИР НАЗАР

Тўрт томони сув билан ўралган Япония ўзига хос қонунчилик тарихига эга. Чунки жамият муайян бир низом ва тартиб-қоидалар асосига қурилмас экан, унинг келажагига катта умид билан қараб бўлмайди. Чунончи, Японияда Мэйдзу конституцияси расмий равишда 1889 йил 11 февралда қабул қилиниб, 1890 йил 29 ноябрдан бошлаб у қонуний кучга кирган. Мазкур конституция иккинчи жаҳон уруши тугагунга қадар амалда бўлган. Шунинг учун ҳам уч бўғиндан иборат давлат органларини расмий жиҳатдан император назорат қилганини кўрамиз.

Мамлакатда икки палатали парламент тизими жорий этилган бўлиб, у пэрлар қуйи палатаси ва юқори палатаси деган икки босқичга ажратилган. Конституцияда вазирларнинг императорга маслаҳат бериши сақланган бўлиб, улар ҳар доим императорнинг ёрдамчиси ҳисобланган ҳамда унинг олдида жавобгар саналган.

1947 йил 3 майда қабул қилинган Конституция тамомила янги маъно-мазмунга эга бўлиб, у давлатда юзага келган сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий вазиятларни инобатга олган ҳолда ишлаб чиқилган. Иккинчи жаҳон урушида мағлубиятга учраган Япония Американинг сиёсий тизимни демократлаштириш борасидаги талабларини қабул қилишга мажбур бўлди.

Энди асосий қонун меъёрларига назар ташлайдиган бўлсак, халқ суверенитети, шахснинг асосий ҳуқуқлари ва маҳаллий ўз-ўзини бошқариш тамойиллари тан олиниб, Япония парламентар демократик давлат сифатида ривожланиши учун ҳуқуқий базага эга бўлди. Янги қонунчиликка кўра, императорнинг чекланмаган ваколатларга эга бўлиш ҳуқуқи ўз кучини йўқотди ва у фақатгина "давлат рамзи" сифатида сақланиб қолди.

Японияда Парламент ягона қонун чиқарувчи орган ҳисобланади. Шунинг учун Парламентда вакиллар палатаси (500 киши) ва маслаҳатчилар палатаси (252 киши) фаолият олиб боради. Бинобарин, вакиллар палатаси аъзолари 4 йилга сайланса-да, бироқ палата тарқатиб юбориладиган бўлса, бу муддат 4 йилдан олдин ҳам тўхтатилиши мумкин. Палатанинг 300 нафар аъзоси партия рўйхати бўйича бир мандатли округларда, қолганлари эса пропорционал сайлов тизими асосида сайланади. Палатанинг 100 нафар аъзоси пропорционал вакиллик асосида умуммиллий округлардан сайланади. Бу бутун мамлакат номидан сайланади деган маънони англатади.

Вакиллар палатаси ва маслаҳатчилар палатаси сессиялари вазиятга қараб, навбатдаги, фавқулодда ёки махсус сессиялар кўринишида чақирилиши мумкин. Парламентнинг навбатдаги сессиялари бир йилда бир марта чақирилиб, у 150 кунга қадар давом этиши кўзга тутилган. Қуйи палата асосан янги Бош вазирни тайинлаш ва халқаро шартномаларни муҳокама қилиш масалалари билан шуғулланади.

Хусусан, вакиллар палатаси Вазирлар Кенгашига ишонч ёки ишончсизлик билдириш ҳуқуқига эга бўлиб, ушбу ҳолат парламент сиёсатидаги қуйи палатанинг энг муҳим хусусиятларидан бири саналади.

Вазирлар Кенгаши Япония давлат ҳокимиятининг олий ижро органи сифатида фаолият юритса-да, иккинчи жаҳон урушидан кейин унинг мақоми тубдан ўзгарди. Вазирлар Кенгаши — ҳокимиятнинг олий ижро органи ваколатлари ва фаолият кўрсатиш тартиби расмий жиҳатдан Конституция ва 1947 йил 16 январда қабул қилинган "Вазирлар Кенгаши тўғрисидаги Қонун"да ўз ифодасини топган. Шунингдек, Вазирлар Кенгаши таркибида Ички ишлар вазири, мудофаа ва денгиз вазирликлари мавжуд эмас. Ушбу лавозимлар урушдан кейин давлат аппарати ислоҳотлари оқибатида полиция ўзбошимчалиги ва милитаризмнинг олдини олиш мақсадида бекор қилинган. Амалда мудофаа вазири вазифаларини Миллий мудофаа бошқармасига раҳбарлик қилувчи Давлат вазири амалга оширади. Собиқ ички ишлар вазирининг вазифаларини амалга ошириш эса бир вақтнинг ўзида жамоат хавфсизлиги Давлат қўмитасига раҳбарлик қилувчи умумий ишлар вазирининг зиммасига юклатилган.

Конституцияга мувофиқ, вазирларнинг камида ярми Парламент депутатлари бўлиши керак. Конституцияда таъкидланишича, барча вазирлар фуқаровий шахс бўлиши, яъни улар муддатли ҳарбий хизматни ўтамаётган ва профессионал ҳарбий хизматда бўлмаган бўлиши керак. Вазирлар Кенгашининг сўнгги йиллардаги амалий фаолиятига назар ташлайдиган бўлсак, унда одатда вазирларнинг ярми эмас, балки уларнинг ҳаммаси ёки кўпчилик қисми Парламент депутатлари ҳисобланади.

Бош вазир парламент тақдимномасига кўра, тўғридан-тўғри император томонидан тайинланади. Маъмурий ислоҳотлар ва 1999 йил қабул қилинган қонунлардан келиб чиққан ҳолда, Вазирлар Кенгашида муҳим қайта ташкил этишлар амалга оширилиши назарда тутилган. Марказий ҳукумат идораларининг ислоҳотлари давлат томонидан тартибга солинадиган муносабатлар доирасини қисқартириш, улар ваколатларининг бир қисмини маҳаллий ўз-ўзини бошқариш органларига бериш, маъмурий аппаратнинг тузилишини соддалаштириш ва унинг меҳнат самарадорлигини оширишни кўзда тутади.

Шунингдек, ушбу ислоҳотга кўра, Вазирлар Кенгаши таркибига Бош вазир ва 17 нафаргача бўлган Давлат вазирлари киради. Бош вазир ваколатлари кенгайтирилиб, унга муҳим сиёсий йўналиш бўйича Кенгашнинг асосий стратегик йўналишларини белгилаш ташаббуси билан чиқиш ваколати берилган. Шунга мувофиқ, унинг бошқарувида бўлган режалаштириш ва ҳукумат сиёсати бўйича таклифларни ишлаб чиқиш билан шуғулланувчи аппарат фаолияти мустаҳкамланади.

Давлат вазирлари томонидан бошқариладиган вазирликлар ва бошқармаларнинг сони кескин камайтирилади.

Шунингдек, ҳукумат мансабдор шахслари умумий сонини 25 фоиз қисқартириш режалаштирилмоқда.

Япониянинг олий суд органи Япония Олий суди ҳисобланади ва у суд ҳокимиятининг барча жабҳаларини ўзида қамраб олади. Олий суд таркиби Бош судья ва 14 нафар судьядан иборат бўлади.

Бош судья император томонидан, қолган судьялар эса Вазирлар Кенгаши томонидан тайинланади. Олий суд судьяларини тайинлаш вакиллар палатасига сайлов ўтказилаётган пайтда умумхалқ референдуми томонидан тасдиқланади. Судьяга сайловчиларнинг кўпчилик томонидан қарши овоз берилган бўлса, у истеъфога чиқишга мажбур. Бироқ амалиётда бундай референдумлар расмий характерга эга бўлиб, аҳолининг аксарият қисми Олий судга аъзо сифатида тайинланган шахслар тўғрисида аниқ тасаввур ва маълумотга эга бўлмайдилар.

Олий суд сўнгги инстанцияда Конституцияни шарҳлаш ва у ёки бу қонун, қарор ёки директиванинг Конституцияга мувофиқлигини аниқлаш, шунингдек, барча бошқа судларнинг қарорларини қайта кўриб чиқиш ва бекор қилиш ҳуқуқига эгадир.

Суд тизимининг барча бўғинидаги судлар маъмурий жиҳатдан Олий суд олдида ҳисобот беради. Жумладан, Олий судга 8 та туман аппеляция судлари бўйсунади. Аппеляция судларининг судьялари Олий суд томонидан тақдим қилинадиган рўйхат бўйича Вазирлар Кенгаши томонидан тайинланади. Аппеляция судларига қуйи инстанция судлари — маҳаллий, майда ишлар бўйича ва оила ишларини кўриб чиқувчи судлар бўйсунадилар. Ушбу судларнинг судьялари ҳам Олий суд тақдимномасига кўра, Вазирлар Кенгаши томонидан кейинчалик яна тайинлана олиш ҳуқуқи билан 10 йил муддатга тайинланади.

Маҳаллий судлар фуқаролик даъвоси борасидаги майда ишлар, шунингдек, ҳақорат ва жамоат тартибини бузиш билан боғлиқ бўлган жиноий ишларни кўриб чиқувчи майда ишлар бўйича судларнинг фаолиятини назорат қилади.

Оила ишлари билан шуғулланувчи судлар маҳаллий судлар ва ўша ҳудудий бирлик доирасида амал қиладилар. Ушбу судларда ажрашиш, мол-мулк мероси, вояга етмаганлар муаммоларини ўз ичига олган оила муносабатлари билан боғлиқ бўлган фуқаролик ишлари кўриб чиқилади.

Конституцияга мувофиқ, барча судьялар мустақил бўлиб, улар ўз виждонларига қулоқ тутган ҳолда фаолият кўрсатадилар.

БИЗНИНГ МАЪЛУМОТ: Катсуя ИТИХАСИ 1954 йилда Японияда туғилган. У 1978 йил Нагоя университетининг ҳуқуқшунослик факультетини тугатиб, бакалаврлик даражасини олган. 1983 йилдан бошлаб профессор ассистенти лавозимида фаолият кўрсатиб келмоқда. «Жайка» (JICE) Халқаро ҳамкорлик марказининг йўлланмаси билан бугунги кунда у Тошкент Давлат юридик институтида илмий изланиш олиб бормоқда.

Катсуя ИТИХАСИнинг кўплаб илмий-тадқиқотлари Япония ва дунё матбуотида чоп этилган. Қуйида биз унинг Япониянинг давлат тузилиши тадқиқ этилган фикрларини эътиборингизга ҳавола этишни лозим топдик.

Mulohaza uchun mavzu

МАЪНАВИЙ КАСАЛЛИК – ЖИНОЯТЧИЛИК ИБТИДОСИ

Эртанги куни учун қайғурадиган ҳар бир жамиятда маънавият, маърифат каби тушунчалар юксак қадрланган. Зотан, маърифат инсоннинг камолот сари интилишида энг биринчи воситадир.

Қайси бир жамиятда маънавий касаллик кўпайса, кишилар руҳий инқирозга учраб, жиноятга қўл уриш оддий ҳолга айланиб қолади. Шунинг учун маънавий касаллик нима эканини яхшилаб тушуниб олиш даркор. Бундан олдин у маънавий иллат шаклида намоён бўлиб, инсон қалби шу иллатга чалинганидан кейин унинг руҳий-психологик ҳолатида аста-секин ўзгариш рўй беришини эътибордан қочирмаслик лозим. Натижада инсоний табиат ва хулқ ҳам ёт иллатлар таъсирида бузила бошлайди. Шундай экан, жиноятчиликка қарши кураш ёки унинг олдини олиш учун энг аввало нима қилиш зарурлигини аниқлаб олган маъқул. Чунки фуқаролар тинчлигини сақлаш ва осуда ҳаёт кечиришини таъминлаш осон иш эмас. Лекин кўпинча бир жиҳатни эътибордан соқит қилиш мавжуд. Мисол учун, назорат ходимлари жиноятчининг изидан тушиб, унинг қилмишини фош этади ва айбини бўйнига олгандан сўнг жиноятчига ўз-ўзидан жазо белгиланади. Ана шу тарзда курашиш шўро тузумига хос иллат. Муддаомиз шуки, жиноят содир этилгандан кейин у хусусда бош қотиргандан кўра унинг шунгача қай тарзда пайдо бўлиши ва нима сабабдан жиноятчи унга қўл уришини ҳар томонлама таҳлил қилиш фойдадан холи эмас. Ҳеч ким онадан жиноятчи бўлиб туғилмаслиги аниқ. Унда баъзи бир ёшлар қандай қилиб жиноят оламига кириб қолмоқда? Ана шу тахлит фикр юритадиган бўлсак, гиёҳвандлик, ўғрилик ва хиёнатга ўхшаш жиноятларни қилган гуруҳларнинг кирдикори очилади. Бу турдаги жиноятлар жиноятнинг энг сўнгги даражаси бўлиб, бунгача жиноятчи бир қанча босқичлардан ўтгандан кейингина унга қўл уради. Бунга қадар ўша ўсмирнинг дунёқараш ва тасаввури носоғлом оила ёки муҳит таъсирида лойқаланиб, унда худбинлик, ёлғончилик, ғийбат, чақимчилик ва шунга ўхшаш бир қанча маънавий касалликни ҳосил қиладиган иллатлар кўриниш беради. У вояга етган сайин ана шу иллатлар ҳам йириклашиб, ундаги соғлом ақл ва фикрга путур етади. Шундан кейин у оқни қорадан ажрата олмайдиган, ўзига нима фойда ёки зиён эканини фарқламайдиган бўлиб қолади. Аксарият ҳолларда маънавий жиҳатдан тубан кишилар бир-бирини қидириб топади ва бирон-бир жиноятни амалга ошириш мақсадида ўзаро тил бириктиради. Энг аввал, бу соҳада унчалик кўзга ташламайдиган кичикроқ жиноятга қўл урадилар ва бора-бора оғир жиноятларни қилиш улар учун оддий ҳол эканини ўзлари ҳам деярли сезмайди.

"Жиноятга зинама-зина чиқиб борадилар, фалокат эса тубсиз жар каби тўсатдан оёқ остидан чиқади", деган экан бир файласуф ёзувчи. Чунки инсон қотиллик ёки бошқа ёвуз жиноятларни амалга оширишда бирданига журъат топиши қийин. Демоқчимизки, жиноятга қўл урган кишининг маънавий-руҳий оламини кузатганда унда эзгулик ва инсонийлик хислатлари жуда ҳам тубан даражага тушиб қолганига гувоҳ бўласиз. Буларни ўз-ўзидан пайдо бўлган деб ўйлайсизми ёки бошқа сабаблар ҳам мавжудмикан? Инсоннинг маънавий қашшоқ бўлиб ўсиб-улғайиши сабабини биринчи навбатда ота-она, оилавий муҳитдан излаш керак. Чунки бир пайтлар ўзлари унинг айб ва қусурларини билиб-билмасликка олгани ва ўз вақтида бундан тиймагани туфайли маънавий касаллик катта дардга айланиб, боланинг қалбига бирин-кетин иллатларни олиб кирган. Жисмоний дардни табиб буюрган турли дори-дармонлар воситасида енгиб олиш осон. Аммо маънавий дард инсон қалбини эгаллай бошлаганидан кейин уни енгиш жуда мушкуллашади. Маънавий жиноят қилиш ва бировнинг ҳақ-ҳуқуқини ҳурмат қилмаслик охир-оқибат инсонда жоҳиллик иллатларини юзага келтириб, тажовузкорлик ва бошқалар мулкига кўз олайтириш руҳини уйғотади.

Машҳур алломалардан бири имом Ғаззолий бу дунё бир беморхонага ўхшайди. Унда қалби касал кишилар танаси касал кишиларга қараганда кўпроқни ташкил қилади. Одамлар танаси оғриб қолса, дарҳол уни тузатиш пайига тушадилар-у, лекин қалб касалини тузатишга унчалик аҳамият бермайдилар, деган экан.

Инсоният тарихини кузатсак ҳам маънавий касаллик бутун бир халқ ва миллатларни инқирозга учратганига гувоҳ бўламиз. Бир ривоят мисолида маънавий касаллик ва у туфайли қилинган жиноят нима эканини тушуниш янада енгил кўчади. Бир бой киши ўзига хизматкор сотиб олишни хоҳлаб бозорга борибди. Эгаси бойга хизматкорни сота туриб унинг биргина чақимчилик айби бор эканини маълум қилибди. Бой киши унинг бу айбини катта айб ўрнида кўрмабди. Хизматкор уйда у-бу юмушларни бажариб юриб, бир куни бойнинг хотини олдига бориб: "сени эринг яхши кўрмайди, сенинг ўрнингга ўйнаш топган. Сенга меҳрибон бўлишини хоҳлайсанми? дебди". Бу гап хотинга маъқул тушибди. Хизматкор унга эри ухлаган пайтда устарани олиб, соқолининг учидан озгина кесиб қўйишни ўргатибди. Шундан кейин у бойнинг ҳам олдига бориб, хотининг сенга хиёнат қилди, ўзига ўйнаш топди. Энди у сени ўлдиради. Сен буни аниқлашни хоҳлайсанми, дебди. Эрга ҳам бу гап маъқул тушибди. Хизматкор унга ўзини ухлаганга солиб ётишни ўргатибди. Кечаси хотини устара кўтариб келганини пайқаган эр гумонсираб уни ўлдирибди. Хотиннинг яқинлари бойни ўлдирибди. Шу тариқа бир чақимчининг дастидан эр-хотиннинг қариндош-уруғлари ўртасида катта уруш-жанжал чиққан экан. Шу ривоятдан ҳам биргина чақимчилик деган иллат қанчалик катта фожеа келтириб чиқарганини билиб олиш қийин эмас. Маънавий иллат ва касаллик инсон қалбини қамраб олгандан сўнг у бутун тана ва руҳиятни издан чиқаради. Шундан кейин инсон ўзининг инсоний қиёфасидан айрилиб, тубанлик ва жаҳолат botқоғига ботиб бораётганини сезмай қолади. Ҳозирги кунда фарзанд ота-онасини пичоқлабди, арзимас баҳона билан низолашган ака-укалар бир-бирини ур калтак, сур калтак қилибди, деган гап-сўзлар аҳён-аҳёнда қулоққа чалиниб қолади. Албатта, фарзанд бир кунда жиноятчига айланиб қолмайди. Шунинг учун бунинг сабабини уни дунёга келтирган ота-она, оилавий тарбия қандай йўлга қўйилганидан излаш жоиз.

Инсон доимо эзгулик тарафдори бўлиб, тинч-тотув ва хотиржам ҳаёт кечиришни истайди. Бу эса кўпроқ ўзимизга, фарзандларимизга бераётган тарбия, оилага муносабатимиз, орзу-интилишимизга боғлиқ эканини ҳеч қачон ёдан чиқармаслигимиз керак.

Баҳодир СУЮНОВ,
тадқиқотчи,
Бобомурод ЭРАЛИЕВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Mitti maslahat

ҲАЁТИНГИЗ ХАВФСИЗЛИГИ КАФОЛАТЛАНГАНМИ?

Баъзан ҳаётда бирон-бир корхона, ташкилот, муассасаларда тасодифан юз берган бахтсиз ҳодиса туфайли озор чекаётган, ногирон бўлиб бир умр тўшакка михланиб қолган, ҳатто бевақт дунёдан ўтган кишилар учраб туради. Одатда биз бу воқеаларга ҳа, энди бахтсиз тасодиф-да, дея индамай қўямиз, гўё бу нохушликнинг бизга мутлақо алоқаси йўқдек, ортиқча эътибор бермаймиз.

Аслида-чи?!

Аввало шуни айтиш жоизки, ҳар бир ташкилотда меҳнат ва меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя қилинмас экан, техника хавфсизлиги, саноат санитарияси ёки меҳнатни муҳофаза қилишнинг бошқа қоидалари талабларига эътибор берилмаса ҳаётимиз хавфсизлиги кафолатланмайди.

Ўрни келганда шундай савол туғилади: хўш, меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларини бузганлик учун жавобгарлик борми?

"Маъмурий жавобгарлик тўғрисида"ги Кодекснинг 49-моддасига кўра, мансабдор шахс томонидан меҳнат ва меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги Қонун ҳаракатлари талаблари бузилганда, жавобгар шахс энг кам иш ҳақининг икки бароборидан 5 баробари миқдоригача (жавобгарлик) жаримага тортилади.

Мазкур Кодексининг 257-моддасига кўра, меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларини бузганлик учун жиноий жавобгарлик белгиланган. Жумладан, техника хавфсизлиги, саноат санитарияси ёки меҳнатни муҳофаза қилишнинг бошқа қоидаларини бевосита масъул бўлган шахс томонидан бузилиб, ўртача, оғир тан жароҳати етказилишига сабаб бўлса, энг кам ойлик иш ҳақининг 25 бараваридан 50 баравари миқдорда жарима ёки 5 йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёки 3 йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд 3 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Агар бундай масъулиятсизлик: а) Одам ўлиши; б) Бошқа оғир оқибатлар келиб чиқишига сабаб бўлса, муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиниб, 5 йилгача қамоқ жазоси белгиланади.

Демак, ҳар бир корхона, муассаса, ташкилотда меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларига риоя қилишлик ҳар бир фуқаронинг ҳаёти хавфсизлигини кафолатлашга замин яратади.

Hamdardlik

ИНСОН ХОТИРАСИ

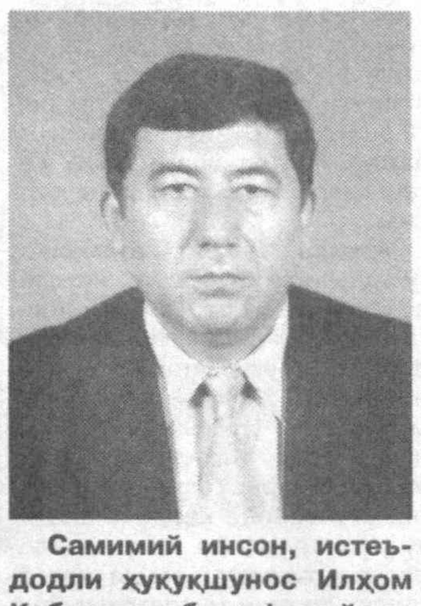

Самимий инсон, истеъдодли ҳуқуқшунос Илҳом Қобиловни бешафқат ўлим орамиздан эрта олиб кетди.

Илҳом Қобилов 1956 йилда Самарқанд вилоятида туғилган эди. Мактабни тугатгандан сўнг у СамДУнинг ҳуқуқшунослик факультетида таҳсил олди. 1986 йилдан бошлаб эса суд тизими соҳасида фаолият олиб борди. Илҳом Қобилов узоқ йиллар Каттақўрғон шаҳар судининг раиси, Республика Олий суди суд амалиётини умумлаштириш бўлими бошлиғи ўринбосари ва бошқа бир қатор масъулиятли лавозимларда фаолият кўрсатиб келди.

У 2002 йилнинг март ойидан бошлаб Адлия вазирлиги ҳузуридаги Ҳуқуқий ахборот билан таъминлаш марказининг маркетинг ва маҳсулотларни сотиш бўлими бошлиғи лавозимида фаолият юритаётган эди. Илҳом Қобилов изланувчан, ўзига ишониб топширилган ҳар бир вазифага катта масъулият билан ёндошадиган инсон эди. Шу фазилатлари боис у қаерда, қандай лавозимда ишламасин, ҳамиша жамоаси орасида катта обрў-эътибор қозониб келди. У дўстларига садоқатли, оилада меҳрибон ота, уч нафар фарзанднинг суянчиғи эди.

Самимий инсон Илҳом Қобиловнинг хотираси дўстлари ва ҳамкасблари ёдида сақланиб қолади.

АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ ЖАМОАСИ

Болалик завқи

Jinoyatga jazo muqarrar

МЎЛЖАЛГА ТЕГМАГАН ЎҚ

1998 йилнинг баҳор айни қулф урган палласи эди. Абдуғаффор негадир ўзидан бир неча ёш катта Ғанижоннинг уйига серқатнов бўлиб қолди. Албатта, бу — бежиз эмас, балки Ғанижоннинг уйида яширин равишда сақланаётган ов милтиғи унинг фикру хаёлини ўғирлаган эди.

— Ака, шу милтиғингизни сотмайсизми?— деди кунларнинг бирида Абдуғаффор.

— Сотишга сотаман, — деди Ғанижон иккиланган куйи. — Аммо унинг ҳужжатлари йўқолганда...

— Ака, қизиқ экансиз-ку, — деди Абдуғаффор билағонлик билан. — Милтиқ ўзи номи билан милтиқ, машина эмас. Ҳар қадамда унинг ҳужжатини ким сўраб-суриштириб ўтирибди, дейсиз?! Уни ҳеч кимга кўрсатмай яширинча фойдаланса бўлади.

— Тўғрику-я, — дея Ғанижон унинг фикрига қўшилди,— Милтиқ барибир совуқ қурол, эҳтиёт бўлиш керак.

— Бу ёғини менга қўйиб бераверинг. Кўнглингиз тўқ, хотирингиз жам бўлсин!

Хуллас, «ТОЗ-8» 12 калибирли ов милтиғи 10 минг сўмга баҳоланди. Ва у пинҳона тарзда бир хонадон эгасидан иккинчи бир хонадон соҳибининг қўлига ўтди.

— Ака агар машина юриб турмаса, унинг товуқ катакдан фарқи қолмайди, — деди Абдуғаффор. — Милтиққа ҳам ўқ-дори бўлмаса, қуруқ дахмаза экан.

— Гапинг рост, — дея Абдуғаффорнинг фикрига қўшилди Ғанижон. — Мен сенга ўқ-дори тайёрлашни ўргатаман. Кейин Наманганадаги овчилар дўконидан ўқ ҳам олиб бераман.

Икковлон аҳилликда савдолашди, шу аснода ораларидаги иноқлик янада қалин тус олди. Бунинг устига иш силлиққина битганидан иккиси ҳам мамнун эди. Лекин улар Жиноят Кодексининг 248-модда 3-қисмида қайд этилган жиноят содир этишаётганидан англаб етмаган эди.

Хуллас, шу тариқа милтиқ сотилди. Орадан уч йил ўтиб, яъни 2001 йилнинг 24 октябрида Ғанижон Маъмуров жиноят ишлари бўйича Тўрақўрғон суди томонидан судланди. Унга амалдаги Жиноят Кодексининг 277- моддаси 2-қисмида кўрсатилган айб қўйилди ва ахлоқ тузатиш иши жазосини ўтаётган эди. Аммо кутилмаганда Ғанижонни 2002 йилнинг 10 апрелида яна ҳибсга олишди. Бундан хиёл олдинроқ эса...

Ҳа, ҳа, хиёл илгари Тўрақўрғон туманининг Кужрон қишлоғида ҳеч кимнинг етти ухлаб тушига кирмаган воқеа рўй бериб ўтган эди. Шунда орадан роппа-роса тўрт йилча вақт ўтиб, хуфиёна сотиб олинган милтиқ "иш" берганди.

— Ҳали сенга кимлигимни кўрсатиб қўяман,— деди ғазабини ичига сиғдиролмаган Абдуғаффор милтиққа ўзи тайёрлаган "тўнғиз" ўқидан икки донасини жойлар экан, — тилинг бошингни ейди, мана кўрасан!...

Абдуғаффор тонг саҳар қиркма милтиқни қўйнига жойлаб, тўппа-тўғри Низомиддиннинг уйига йўл олди. Қишлоқ кўчалари тинч, осуда. Маҳалланинг гоҳ у хонадонидан, гоҳ бу хонадоннидан хўроз қичқириб қўяди. Абдуғаффор эса ўзини дарахтлар соясига олиб, режаси бўйича манзил томон юришда давом этди. Ана улар чиқишди. Аввал кўча дарвозасидан эркак, ортидан эса аёл киши кўринди. Эр-хотин ҳеч нарсадан бехабар Тўрақўрғон-Шаҳанд йўлидаги кўприкдан ўтаётган эди. Орқадан ўқ узилди. Отилган ўқ эркак кишини ўша ерга қулатди. Аёл овозининг борича қичқириб юборди. Унинг аламли қичқириғи қишлоқни тутиб кетди.

Хўш, милтиқ отган ким? Низомиддинга унинг қандай қасди бор эди?

Ўқнинг отилганига 8 кун бўлди. Бу орада гумонга олинган шахслар бирма-бир сўроқ бердилар.

— Афсуски, ўқ аниқ мўлжалга тегмади, —деди дастлабки сўроқ пайтидаёқ Абдуғаффор Акбаров, — менинг мақсадим Гуллолани отиб ташлаш эди.

— Нега?

— Чунки у менинг биринчи хотиним эди. Феъл-атворимиз бир-биримизга тўғри келмай ажрашиб кетган эдик. Бироқ Гуллола ажрашганимиздан кейин менинг эркаклик шаънимга, ғуруримга тегадиган гапларни кўпайтириб юборди. Унинг тили ўзининг эмас, бошқа бир гуноҳсиз кишининг бошига етганига ачинаман.

— Тўғри, Абдуғаффор Акбаров биринчи эрим,— деди Гуллола Жалилова. — Лекин унга ота-онамнинг қийин-қистови билан турмушга чиққанман. Кейинчалик шунинг учун ажрашиб кетдик. Бироқ у мени тинч қўймади. Бир неча марта уйимизга бостириб келди. "Ўлдираман", деб хат ёзиб ташлаб кетди. Ўша кун тонг палласида бекатда ўтирган киши узоқдан биринчи эримга ўхшаб кўринди.

— Ҳақиқатан ҳам, 1998 йилнинг баҳор ойларида ов милтиғимни Абдуғаффорга 10 минг сўмга сотган эдим, — деди судда Ғанижон Маъмуров, — унга Наманганадаги овчилар дўконидан ўқ ҳам олиб берганман. "Тўнғиз" ўқи тайёрлашни ҳам ўргатганман. 2002 йилнинг феврал ойида эса Абдуғаффор мендан милтиқни стволини кесиб беришимни илтимос қилди. Мен унинг бундай ёмон ниятда юрганини қаердан билай?!.

Жиноят ишлари бўйича Наманган вилоят суди Ғанижон Маъмуровни Жиноят Кодексининг 248- моддаси 3-қисмида кўрсатилаган жиноятни содир этган деб топди. Шунингдек, Тўрақўрғон судининг 24 октябр 2001 йилдаги амалдаги Жиноят Кодексининг 277-модда 2-қисми "а,в,г" бандлари билан ўталмай қолган 2 йил 5 ой 16 кун аҳлоқ тузатиш жазосини Жиноят Кодексининг 61-моддасига асосан озодликдан маҳрум этиш жазосига алмаштириб қисман қўшиб, 59модда 4-қисмига асосан жазо тайинлади.

Абдуғаффор Акбаров Жиноят Кодексининг 97-моддасининг 2-қисми "а,д" банди, 248-моддасининг 1-қисми ва Жиноят Кодексининг 25-97-моддасининг 2-қисми "а,д" бандларида кўрсатилган жиноятларни содир этган деб топилди.

Суд ўз ҳукмини эълон қилди. Айбдорлар қилмишларига яраша жазо олди. Бироқ улар ортидан бир эмас, бир неча кишилар йиллар давомида азият чекиб қолишди.

Абдуғаффор Акбаровнинг бир нафар, Ғанижон Маъмуровнинг уч нафар вояга етмаган фарзанди узоқ вақт ота меҳридан мосуво ўсади? Хўш, бегуноҳ гўдакларнинг айби нима?

Битта ёмоннинг касри мингга уради, деб шунга айтишади.

Бу масаланинг бир томони, унинг иккинчи жиҳати бегуноҳ Низомиддиннинг ўлими узоқ вақт ҳамқишлоқлари ва қариндош-уруғларининг хотирасидан ўчмайди.

Бошга не бало тушса, суяксиз тилдан кўр, дейишади доноларимиз. Бу мудҳиш воқеага сабаб Гуллоланинг тилига эрк бериб юборганлиги ҳам сабаб бўлмадимикан?

Бу воқеа киши ёдига яна бир аччиқ ҳақиқатни солади. Бу дунёда ҳар биримизнинг ҳаётимиз бир-биримизга бевосита боғлиқ. Шунинг учун одам бир-бирига ёмонлик соғиниб эмас, балки эзгулик тилаб яшаши керак. Шунда ҳаёт янада мазмунли, бахтли кечади.

Ахир, яшашдан мурод ҳам шу эмасми?!

Маъмур МУСУЛМОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Badnafslik

КЎЗИНИ ОЧМАГАН АЁЛ

Одам боласи нафс тузоғига бир илинмасин экан. Оёғи тойиб, шундай йўлга кирдими, бас, сўнг ҳарчанд уринмасин ундан чиқиб олиши мушкул. Бунга ҳаётда мисоллар кўп учрайди. Гулнора эрининг «героин» савдоси билан шуғулланиб, ўн бир йилга қамалганини бошқаларга қараганда, яхшироқ биларди. Чунки эри уйга нимани олиб келаётгани, кимлар билан муомалада бўлишини у билмаса, ким билсин?! Лекин у бирон марта эрини бу нопок йўлдан қайтаришни ўйламади, балки белоғримас даромадни қай тарзда қўлга киритиш йўлларини зимдан кузатиб юрарди. Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай қинғирликнинг қийиғи чиқди — эри қилмишига яраша жазосини олди ва узоқ муддат панжара ортида ўтиришга мажбур бўлди. Гулнора бундан тўғри хулоса чиқаргандир, деб ўйларсиз?! Асло. Тўғри, аввалига у эрининг ишлари босилгунга қадар бироз ўзини тийиб турди. Лекин кечалари эри уйга олиб келган пулларнинг гаштини ўйлаб, бирдан уйқуси қочар ва алламаҳалгача ич-этини еб ётарди. Хуллас, мўмай даромад топиш «ҳунари» бир ёстиққа бош қўйган хотинига ҳам аллақачон ўтиб улгурган ва шайтон уни тобора эрнинг "ҳунар"ини давом эттиришга ундарди. Эри йўлга қўйиб, ўзи қамалиб кетган ишни юргизиб юбориш Гулнора учун хамирдан қил суғургандек жуда осон кечди. Илгари эри топиб келган даста-даста пулларни яшириб қўйишгагина яраган аёл энди ўзи "савдо"ни олдингидан ҳам қизитиб юборди. Албатта, бундай "савдо"нинг овозаси етти иқлимга бўлмаса ҳам, назорат ходимларининг қулоғига чалинмаслиги мумкин эмасди... Шундай кунларнинг бирида Гулнора бир ҳамқишлоғиникига борганда, Света деган нукуслик аёл билан танишиб қолди. Бу аёл ҳам шунчаки саёҳат қилишга келмаганини яшириб ўтирмади. Гулнора эса ўзининг мижози кўпайиб бораётганидан ич-ичдан қувонар ва иложи бўлса, уни қўлдан чиқармаслик пайида бўларди. Икки аёл ҳам бир-бирининг кўнглини топиб, ваъдани бир жойга қўйди. Ваъдага кўра, Света ҳам кўп ҳаяллаб қолмади. 2001 йилнинг 7 ноябрь куни нукуслик аёл ишонса бўладиган икки эркак билан Гулноранинг эшигини тақиллатди. Гулнора мижозларни ичкарига бошлаб, дастурхон ёйди. Меҳмонлар бироз ҳордиқ чиқаргандан сўнг муддаога кўчишди.

— Опажон, бизнинг ишимиз шошилинч, пули эса нақд, чунки Қозоғистонга бир "Камаз" картошка ортганман, — деди ўзини Амин деб таништирган йигит ва қўйнида турган пулни Гулнорага кўрсатди. Гулнора пулни кўриб, дарҳол ишга киришиш лозимлигини тушуниб:

— Эртага уйимга келинглар, "ҳалиги"ни олиб кетасизлар, — деди. Меҳмонлар эртаси "Москвич" машинасида етиб келишди. Гулнора "меҳмонлар"га ҳақиқатдан ҳам, "ҳалиги" нарса жуда зарурлигига бу гал ишонч ҳосил қилди ва бир йигитни таништириб деди:

— Сизларга "ҳалиги"ни чегарадан мана шу йигит келтириб беради. Чегара деган жуда хатарли. Буни ўзларинг ҳам жуда яхши биласизлар. Тағин бир кун кутишга тўғри келади.

— Начора,—деди улардан бири, — кутсак кутамиз. Фақат биз ҳам проба қилмасдан ололмаймиз.

Гулнора дарҳол Дониёр деб таништирган йигитга ишора қилди.

У аллақаёққа бориб, "проба" қилишга "ҳалиги"дан олиб келди. "Меҳмон"лар уни кўриб, савдо қилишди. Гулнора:

—"Мол"ни эртага тайёрлаб қўямиз, бизга ишонаверинг, — деб ваъда берди. "Меҳмонлар" қайтиб кетишди. Эрталаб барвақт уйғонган Гулноранинг кўнглига негадир ғашлик оралади ва ишқилиб, бирон ишкал чиқмасин-да, деган ўйда безовталанди. У ваъда қилинган вақтга қадар ўзини қўярга жой тополмай юрди. Бир тарафдан катта фойдани қўлга киритиш учун фурсат яқин қолгани бўлса, бошқа тарафдан кўнглига кирган ғашликдан тоқатсизланарди.

Хуллас, Гулнора кутган вақт ҳам поёнига етди. Бироқ у катта фойда кўриш ўрнига назорат ходимлари томонидан қўлга олинди. Гулнора билан шериклик қилган Дониёр ҳам узоққа бормади. Иккиси ҳам қилмишга яраша жазога мустаҳиқ бўлишди.

Халқимизда ўрганган кўнгил ўртанса қўймас, деган нақл бор. Гулнора ҳам аёл боши билан уч фарзандини бағрига босиб ҳалол савдо ёки бошқа тирикчилик билан машғул бўлганда, бу кўргиликларга дучор бўлмасмиди.

Янаям ким билади, дейсиз?

Н. ТОШМУРАТОВ,
Пайариқ тумани

Asr vabosi

ЁНҒОҚ ИЧИДАГИ ОҒУ

Хоразмлик Қадамбой Матжонов бир-икки марта Денов деҳқон бозорига гуруч олиб келиб сотди. Яхшигина фойда ҳам кўрди, шу билан нафсини тийса бўларди. Аммо бир сафар келишида унинг хаёли бузилди. Чойхонада чой ичаётганида унинг ёнига ўрта яшар бир нотаниш киши келиб, "Ака меҳмонга ўхшайсиз. Асли қаердансиз?"- деб савол берди. Шу тариқа ҳол сўрашдан бошланган гурунг оғуфурушликка келиб тақалди. Иш шу билан тугадики, Қадамбой ҳалиги нотаниш кимсадан 47 минг сўмга 26 грамм "героин" харид қилганича "Денов-Урганч" йўналишидаги "Икарус" русумли автобусда Хоразмга йўл олди. Лекин у манзилига етолмади. «Дарбанд» божхона масканида йўловчилар назоратдан ўтказилди. Қадамбойнинг сумкасидаги ёнғоқларнинг уч донаси чақиб кўрилганда 26 грамм заҳри қотил усталик билан жойлаштирилгани маълум бўлди. "Героин"ли ёнғоқ дастурхонга эмас, далилий ашё сифатида керакли жойга топширилди. Ёнғоқ эгаси эса ўн икки йиллик умрни панжара ортида ўтказадиган бўлди...

Турсунбой Давлатов ҳам ўтган йили Денов бозорига Хоразмдан балиқ олиб келиб сотарди. Ўша пайтда балиқнинг бозори чаққон денг. Турсунбой чўнтагини қаппайтирганича бир "кайф" қилмоқчи бўлди. Бозор ичида ўзини Раҳмон деб таништирган бир йигитдан 6 килограмм балиқ эвазига бир чимдим "героин" олди. Шеригининг "Тико" русумли автомашинасида юртига елим халтага ўралган "героин"ни машина акумлиятори остига тиқиб қўйди. Ҳеч нарсадан бехабар йўлга тушган "Тико" машинаси «Дарбанд» божхона масканида назоратчилар томонидан кўздан кечирилганда акумлиятор тагидан чиққан заҳарли моддани кўрган ҳайдовчининг эс-ҳуши бошидан учиб кетди. Оғуфуруш Турсунбой Давлатовга суд тегишли жазо тайинлади.

Деновлик Комил Ҳайитов гиёҳвандликка муккасидан кетди. У топган-тутганини "героин"га сарфлай бошлади. Ўтган йилнинг баҳор ойларида Қашқадарё вилоятига йўл олди, йўлга чиқишдан олдин Денов бозори ёнида Жалол исмли ҳамтовоғидан гугурт қутисига жойланган гиёҳвандлик моддасини сотиб олди. Таксида Қашқадарёга кетаётган Комилжон «Дарбанд» божхона масканида ички ишлар ходимлари томонидан тинтиб кўрилди ва курткаси енгига яшириб қўйилган "героин" моддаси топиб олинди. Комилжон Ҳайитов ҳам ўз қилмишига яраша жазога тортилди.

Баҳодир ХОЛЛИЕВ,
Собир ЁДИКОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

1996 йилнинг январидан нашр этилади
ИНСОН ва ҚОНУН
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодикул ҲАМРОЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ:
Бўритош МУСТАФОЕВ
Пўлат САМАТОВ
Хуршид СОДИҚОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Аслиддин БОЛИЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Шухрат ФАЙЗИЕВ
Ғафур АБДУМАЖИДОВ
Ислом ҲАМРО
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Холли НОРБОЙ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида «Шарқ» нашриёт матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-3143. Тиражи — 10.000.
Босишга топшириш вақти - 21.00
Топширилди - 22.30

Навбатчи: **Бобомурод РАЙИМОВ**
Саҳифаловчи: **Жаъфар ЖАББОРОВ**
Компьютер операторлари: **Мадина АБДУЛЛАЕВА, Дилноза ШОКИРОВА**

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 132-14-18 (умумий бўлим), 133-70-65, 133-84-50

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.